

Motion till riksdagen 2021/22:3424

av **Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M)**

Stärk utsatta barns trygghet – behov av reformer där barnets bästa ska väga tyngst

---

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska genomföra riksdagens fattade beslut om utsatta barn och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en ny socialtjänstlag anpassad till nya krav och förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barnets bästa ska tydliggöras och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra delandet av information mellan samarbetande parter under utredningar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tydliggörande av lagstiftningen avseende kravet på återförening av placerat barn och föräldrar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra lagändring som möjliggör för socialtjänsten att följa upp barn som varit placerade i familjehem eller föremål för tvångsvård under en längre tidsperiod, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett lagstadgat krav på obligatoriska drogtester av förälder eller vårdnadshavare inför umgänge eller i samband med vårdens upphörande och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mål om överflyttning av vårdnaden av placerade barn och unga ska prövas av domstol med särskild kompetens och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vårdnadsöverflyttning ska prövas tidigare och oftare och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en bred översyn av regelverket gällande vårdnadsöverflyttning och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska tas fram riktlinjer för i vilka situationer möjligheten till adoption bör övervägas på liknande sätt som avseende vårdnadsöverflyttning och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas en ordning som innebär att frågan om adoption aktualiseras av socialnämnden efter att ett barn varit placerat i ett och samma familjehem under viss tid, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra licensiering av familjehem och jourhem och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om införande av ett nationellt register över familjehemmen och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skriftlig uppföljning av placering i familjehem respektive jourhem ska vara obligatoriskt och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en bred översyn av Statens institutionsstyrelse och tvångsvården och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera utökad rätt till förskola för barn med föräldrar som får långvarigt försörjningsstöd eller är arbetslösa, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram och genomföra nationella riktlinjer för placerade barns skolgång och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa obligatorisk lovskola och läxhjälp för elever som riskerar att halka efter i skolan, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en handlingsplan för att stärka socialtjänstens arbete med att förbättra placerade barns skolresultat och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa uppföljningen av placerade barns skolgång och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att som en förebyggande hälsofrämjande åtgärd undersöka alla placerade barns hälsa och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra regelbundna studier av placerade barns utveckling och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommande strategi avseende psykisk hälsa och suicidprevention ska bli en del av en samlad nationell hälsofrämjande strategi och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att utvidga dödsfallsutredningarna enligt lex Bobby så att de också omfattar barn som tar sitt eget liv, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återinföra den förstärkta vårdgarantin för barn och unga med psykisk ohälsa och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa förutsättningar för skolpsykologer att arbeta förebyggande och långsiktigt hälsofrämjande och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en översyn av skollagen i syfte att se över förutsättningar för elevers tillgång till skolsköterska, skolkurator och skolpsykolog och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka uppföljning, utvärdering och tillsyn av barn- och ungdomspsykiatri och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram och genomföra en nationell handlingsplan avseende stöd till brottsutsatta barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera våldsutsatta barns tillgång till rehabilitering och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till sekretessbrytande informationsutbyte mellan polis och socialtjänst och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera sociala insatsgrupper där samarbete sker mellan socialtjänst, skola och polis för att på individnivå förmå unga att sluta begå brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra Islandsmodellen i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra fler snabba åtgärder gällande unga lagöverträdare i syfte att bryta ett kriminellt beteende och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en ny enhet hos Kriminalvården som övertar ansvaret för unga som begått våldsbrott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra fler omhändertaganden av unga lagöverträdare enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta särskilda ungdomsdomstolar i syfte att åstadkomma snabbare och mer rättssäker handläggning av ungdomsmål och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett skärpt nationellt ansvarstagande genom att arbeta systematiskt med nationella riktlinjer, uppföljning och återkoppling och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram nationella kvalitetskrav avseende socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa kvalitetskontrakt för utförare inom socialtjänstens verksamheter som inte når upp till kvalitetskraven, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt uppföljning och tillsyn av socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.

43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tillstånd för alla utförare av HVB-hem och stödboende i syfte att säkerställa kvalitet och säkerhet och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten att införa skarpare sanktioner i flera steg vid misskötsel av HVB-hem och stödboende och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra mindre kommuners möjligheter att genomföra svåra och känsliga barnutredningar och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över bestämmelserna i socialtjänstlagen om särskild avgift vid oskäligen väntetider och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram och genomföra en nationell handlingsplan för socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka socialtjänstens medarbetare genom införande av metodiskt handledarstöd och strukturerade introduktionsutbildningar och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram och genomföra tydliga rutiner och riktlinjer avseende handläggning av barnsamtal och familjeutredningar och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell strategi i syfte att säkra långsiktiga förutsättningar för rekrytering och personalförsörjning inom socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge i uppdrag att mäta arbetsbelastning avseende socialsekreterares arbetstid och tillkännager detta för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om avvikelserapportering som norm inom socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska finnas tydliga behandlingsåtgärder i samband med högriskärenden avseende barn- och familjeutredningar och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra regelbunden fortbildning inom socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta nationell ledarskapsutbildning inom socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka samarbetet mellan socialtjänst, skola, polis, psykiatri och ideell sektor och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och ta fram mål gällande digitalisering av socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge i uppdrag åt Myndigheten för delaktighet, E-hälsomyndigheten och Socialstyrelsen i samarbete med Sveriges Kommuner och Regioner att ta fram en sammanhållen digital struktur och tillkännager detta för regeringen.
59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram och genomföra en förstärkt socionomutbildning med mer fokus på vetenskaplig

utredningsmetodik i syfte att kunna genomföra objektiva och tillförlitliga barn- och familjeutredningar och tillkännager detta för regeringen.

Sammanfattning

Varje enskild människa är den viktigaste utgångspunkten och perspektivet för vårt engagemang att stärka utsatta barns trygghet.

Det finns ett stort behov av reformer där barnets bästa ska väga tyngst. Alla barn och unga har rätt att få känna trygghet. Den tryggheten växer sig stark av såväl att det finns tillit till den egna familjen som att samhället bidrar till att alla barn och unga ges rimliga trygga uppväxtvillkor. Det är vår riktning och strävan. Allt annat vore att ha för låga ambitioner. Inget barn ska lämnas i sticket.

Föräldrar ska ta ansvar för sina barn och deras uppfostran. Ingen statlig institution eller modell kan ersätta relationer mellan människor, och i synnerhet inte relationen mellan barn och förälder. Vårt gemensamma samhälle kan emellertid inte blunda för att föräldrar i vissa fall inte vill eller klarar av att ta ansvar för sina barn. Då måste samhällets skyddsnät vara starkt. Det är vi inte bara skyldiga barnen i moralisk mening, utan det är vårt tydliga gemensamma ansvar som samhälle.

Det fruktansvärda som drabbade Lilla hjärtat kan aldrig göras ogjort. Samtidigt kan lagstiftningen ändras om man bara vill så att tyngdpunkten förflyttas och barnets bästa hamnar i förgrunden.

Moderaterna föreslår bland annat följande nedanstående reformer för att stärka utsatta barns trygghet och utveckla socialtjänstens arbete:

- Vi föreslår att barnets bästa ska tydliggöras och väga allra tyngst.
- Vi föreslår att det ska tas fram en ny modern socialtjänstlag anpassad efter nya krav och förutsättningar.
- Vi föreslår möjliggörande av att dela information mellan samarbetande parter under hela utredningen vid misstanke om att barn utsatts för hot om våld, våld eller övergrepp så som sexuella övergrepp eller hedersrelaterade övergrepp.
- Vi föreslår att domstol med särskild kompetens gällande barn ska besluta i ärenden om vårdnadsöverflyttning.
- Vi föreslår att vårdnadsöverflyttningar systematiskt ska prövas tidigare och oftare.
- Vi föreslår att det möjliggörs för fler nationella adoptioner för barnets bästa.
- Vi föreslår att det säkerställs att familjehemsföräldrar inte ska behöva säga nej till vårdnadsöverflyttning på grund av byråkrati och bristande stöd.
- Vi föreslår att det ska genomföras en licensiering av familjehem och jourhem i syfte att stärka kvalitet och trygghet.
- Vi föreslår att det ska ske en förbättrad utbildning och dokumentation av varje placering av barn och unga.
- Vi föreslår att det genomförs fler förebyggande insatser för socialt utsatta barn så som exempelvis obligatorisk läxhjälp och uppföljning av placerade barns skolresultat.
- Vi föreslår att man undersöker alla placerade barns hälsa genom en obligatorisk läkarundersökning innan en placering påbörjas.
- Vi föreslår att man kraftsamlar kompetens för att motverka hedersförtryck.

- Vi föreslår att man förstärker vårdgarantin för barn och unga med psykisk ohälsa som behöver stöd och hjälp av BUP.
- Vi föreslår att det tas fram en nationell handlingsplan gällande stöd till brottsutsatta barn.
- Vi föreslår att man ser över möjligheterna till sekretessbrytande informationsutbyte mellan polis och socialtjänst.
- Vi vill att den så kallade Islandsmodellen genomförs i hela landet vilken innebär ett nära samarbete mellan polis, socialtjänst, socialjour, hälso- och sjukvård samt åklagare.
- Vi föreslår införande av skarpare sanktioner i flera steg vid misskötsel av stödboende.

Bakgrund och socialutskottets arbete

Framtiden, utvecklingen och framgången för ett land står att finna i hur detta samhälle agerar för sina barn. Den värdegrund ett samhälle står på när det gäller alla barns lika värde och vilka förutsättningar dessa barn får att skapa sig en framtid i gemenskap med andra utgör själva fundamentet till hela samhällets utveckling.

Den förra borgerliga regeringen beslutade den 12 juli 2012 om direktiv för en översyn av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Den 31 augusti 2012 utsågs Håkan Ceder till särskild utredare. Syftet med utredningen var att stärka barnrättsperspektivet och rättssäkerheten för barn och unga som tvångsvårdas enligt LVU samt bidra till kvalitetsutveckling inom den sociala barn- och ungdomsvården, med särskilt fokus på tvångsvård.

Håkan Ceder lämnade år 2015 den mycket gedigna utredningen SOU 2015:71 Barns och ungas rätt vid tvångsvård, förslag till ny LVU. Eftersom Sverige sedan valet 2014 hade en ny, socialdemokratiskt ledd regering så var det denna regering som mottog förslagen. Och sedan dess har utredningsförslagen legat i en byrålåda. Ingenting hände förrän Moderaterna den 12 mars 2020 genom ett utskottsinitiativ i socialutskottet krävde att lagförändringar skulle ske. Händelsen med lilla Esmeralda, Lilla hjärtat med hela svenska folket, blev den punkt som gjorde att arbetet intensifierades, men arbetet med att förändra och förbättra utsatta barns tillvaro har bedrivits under lång tid. Inte minst var den förra borgerliga regeringens utredning ett uttryck för det. Utskottsinitiativet innehöll ett antal lagförslag från Håkan Ceders utredning och samtliga partier förutom Socialdemokraterna och Miljöpartiet stödde dessa. Det är en överväldigande politisk majoritet. Först när detta stod klart tillsatte den rödgröna regeringen en utredning. Inget hade hänt tidigare.

Den rödgröna regeringen tillsatte en utredning, men övriga sex partier uttryckte skepsis till att den skulle innehålla den förändring av rättspraxis som avsågs i förslaget. När utredningen väl kom i mars i år bekräftades detta. Förslaget saknade de delar som är avgörande för att fokus ska förflyttas från biologiska föräldrars rätt till sina barn till att istället utgå ifrån vad som i den givna situationen är barnets bästa.

I Sverige har rättspraxis varit att barn som varit placerade i familjehem ska tillbaka till sina biologiska föräldrar nästan oavsett hur situationen ser ut. Moderaterna vill att barnets bästa ska bli ett så kallat eget rekvisit där barnets egen uppfattning ska efterfrågas när ålder så medger. Vidare ska barnets relation och anknytning till familjehem-

met, barnets relation till sina vårdnadshavare/biologiska föräldrar, barnets ålder när det placerades och hur länge barnet varit placerat spela roll när skälen till tvångsplaceringen upphör och beslut ska fattas om var barnet fortsatt ska leva.

Den 10 mars 2021 mottog den socialdemokratiska socialministern Lena Hallengren utredningen ”Lex Lilla hjärtat – Utredningsuppdrag för att stärka principen om barnets bästa”. Denna utredning säger att det inte går att införa barnets bästa som eget rekvisit trots att andra länder har liknande lagstiftning. Majoriteten i socialutskottet gick då vidare med något så unikt som att tillsätta en egen utredare. Anders Hagsgård, hovrättspresident i Västra Götaland och tidigare bland annat den rödgröna regeringens utredare gällande barnkonventionen, har tagit sig an uppdraget. Senast i mars 2022 ska denna utredning presentera sina förslag.

Politik handlar om att vilja. Att vilja förändra och ibland att vägra ge sig. Det är politiken som beslutar om Sveriges lagar och de ska självklart vara rättssäkra. Moderaternas målsättning är hög när det gäller förändringsarbete för utsatta barn. Det är såväl beklagligt som förvånande att Socialdemokraterna inte bara struntat i dessa frågor sedan valet 2014 utan också aktivt reserverat sig mot en lång rad förslag som hade betytt mycket för att förändra situationen för våra mest utsatta barn.

Lilla hjärtat kan vi inte längre rädda, men det finns så många andra barn som far illa och som i värsta fall kan fara lika illa som hon gjorde. Samhället är skyldigt hennes minne och alla andra utsatta barn som idag lever under oklara familjeomständigheter och otrygga miljöer att göra allt för att alla barns liv ska bli trygga.

Moderaternas utgångspunkter och värderingar

Socialtjänsten har en grundläggande roll i ett väl fungerande välfärdssamhälle, i en del fall helt avgörande. Socialtjänsten är en central del av det allra yttersta skyddsnätet. Socialtjänsten ska förebygga, förhindra och bryta utanförskap. Det allra viktigaste uppdraget handlar om att skydda, stödja och hjälpa de socialt mest utsatta barnen. Att kunna stärka de utsatta barnens trygghet ska vara allra högsta prioritet. För att kunna åstadkomma detta krävs bland annat socialpolitiska reformer, reformer som i grunden har det gemensamt att barnets bästa alltid ska väga tyngst.

Människans förmåga och möjlighet att göra något av sin egen kraft och sitt eget liv är det kanske viktigaste måttet på ett samhälles rättfärdighet. Tas det ifrån oss människor så slocknar hoppet. När vi moderater talar om hoppfullhet är det först och främst detta. Att vi som individer och tillsammans med andra kan ta oss någonstans i livet och fortsätta att utvecklas, inte alltid utan hjälp eller stöd, men heller aldrig utan egen ansträngning, motivation och drivkraft.

Ett utanförskap som går i arv skapar ett samhälle som blir fattigt och orättfärdigt och där en grogrund för kriminalitet och destruktiva livsval skapas. Inget barn ska behöva känna att livets möjligheter är uttömda redan innan det börjat på allvar. Samtidigt: Barns utsatthet är en mycket bredare fråga än familjesituation och sociala arv. Barn från alla bakgrunder och förhållanden kan hamna snett någon gång i livet. Då måste det finnas en långsiktig politik som fångar upp och stöttar.

Socialtjänsten i Sverige är satt under stor press. Det ser lite olika ut beroende på var i landet man befinner sig. Den generella bilden är dock tydlig: Trycket och pressen på socialtjänsten är stort och har så varit under lång tid. Många socialsekreterares vardag

präglas av orimligt hög arbetsbelastning. Många inom socialtjänstens verksamheter ger uttryck för känslor av otillräcklighet, stress, osäkerhet och oro, vilket är tunga skäl till att personalomsättningen är hög. Detta riskerar i sin tur att gå ut över kvalitet, kontinuitet och rättssäkerhet.

Varje år är det nödvändigt av olika skäl att placera barn och unga i boende på annat håll än i det egna hemmet. Det ställer särskilda krav på förberedelser, kunskap, erfarenhet och rättssäkerhet i socialtjänstens agerande och myndighetsutövning. Tyvärr så är det emellertid ofta så att det är oerfarna och nyexaminerade socionomer som får ta hand om de allra svåraste fallen, såsom utredningar om tvångsvård och omedelbart omhändertagande av barn och unga. Detta är en ohållbar utveckling.

Det finns också fortfarande betydande brister i tillsyn, uppföljning, utvärdering, återkoppling och följdåtgärder när det gäller hur socialtjänstens verksamheter fungerar. Det handlar bland annat om hur familjeutredningar utförs, hur kontroller sker av familjevård, vilka krav som ställs på utbildning och kompetens samt det stöd som ges till familjehem och jourhem.

Det är viktigt att öka utvärderingsbarheten gällande gjorda insatser och utveckla fler metoder som är väl belagda och fungerar. För att lyckas med detta krävs att inhämtning av kunskap sker metodiskt, att erfarenheter dokumenteras och att det stegvis sker en utveckling mot att ytterligare professionalisera socialtjänstens verksamheter och höja den samlade kompetensen genom regelbunden fortbildning baserad på evidensbaserade metoder.

Varje enskild människa är den viktigaste utgångspunkten och perspektivet för Moderaternas politik och vårt samhällsengagemang. Vi vet att varje människa har stora förmågor och möjligheter att utveckla dessa, exempelvis med rätt utbildning och yrkeserfarenhet. Alla barn och unga har rätt att få känna trygghet. Den tryggheten växer sig stark av såväl att det finns tillit till den egna familjen som att samhället bidrar till att alla barn och unga ges rimliga trygga uppväxtvillkor. Det är vår riktning och strävan. Allt annat vore att ha för låga ambitioner. Inget barn ska lämnas i sticket.

Stärk utsatta barns trygghet – stort behov av nationella reformer där barnets bästa ska väga tyngst

Moderaterna driver i riksdagen konkreta lagförslag, gemensamt med andra riksdagspartier, i syfte att skyndsamt kunna säkerställa att barn inte ska kunna flyttas från väl fungerande familjehem om det strider mot barnets bästa. Barnets bästa måste sättas främst vid beslut om fortsatt placering i familjehem och vårdnadsöverflyttning. Regeringen har passivt och ointresserat i sju år låtit konkreta lagförslag ligga kvar i byrålådan på Socialdepartementet som genomförda skulle stärka utsatta barns trygghet.¹

Barns hopp om framtiden – om sitt eget livs möjligheter – måste alltid hållas levande. Vi kan och ska som samhälle gemensamt ställa tydliga krav på vuxna människor i Sverige. Inte minst därför att vi ska kunna hjälpa dem som ännu inte har verktygen att ta vara på sitt eget liv.

Arbetet med att komma till rätta med vuxnas utanförskap har många beståndsdelar: att kunna skapa tydliga vägar från bidrag till arbete, ge stöd för utbildning och

¹ Se till exempel utredningarna SOU 2015:71 Barns och ungas rätt vid tvångsvård och SOU 2017:112 Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende.

omställning, se till att det finns ett skattesystem som belönar ansträngning samt genomföra sociala insatser mot missbruk och psykisk ohälsa. Det ska alltid finnas vägar in i samhällsgemenskapen.

Social utsatthet och utanförskap är ett gissel för den som drabbas, men också för samhället i stort. Vuxnas utsatthet riskerar nämligen regelmässigt att också bli barns utsatthet. Att växa upp med föräldrar som inte går till jobbet får aldrig vara början på ett liv där man själv heller aldrig får göra det.

Moderaterna anser att det finns ett stort behov av att kunna genomföra strukturerade, metodiska och långsiktiga socialpolitiska reformer i syfte att stärka de mest socialt utsatta barnens trygghet och därtill förbättra förutsättningarna för socialtjänsten att kunna fullfölja sina grundläggande uppdrag, inte minst att arbeta förebyggande. Dessa reformer har det gemensamt att barnets bästa alltid ska väga tyngst.

Det handlar om reformer för att barns rättigheter ska tydliggöras och stärkas, reformer som rör alltifrån förbättrad lagstiftning till långsiktighet gällande utsatta barns boende och vård, fler förebyggande åtgärder, stärkta insatser för att förbättra barns psykiska hälsa, att prioritera verkkningsfull suicidprevention och att varje barn som varit utsatt för brott ska erbjudas stöd samt ett ökat nationellt ansvarstagande genom att ta fram och genomföra en nationell handlingsplan för socialtjänsten. Nedan i motionen följer Moderaternas inriktning och beskrivning av prioriterade reformer och förslag.

Genomför riksdagens beslut om utsatta barn

Under riksmötet 2020/2021 har ett stort antal tillkännagivanden inom området utsatta barn och tvångsvård gjorts i socialutskottet. Moderaterna har varit mycket aktiva i att driva regeringen framför sig inom en rad frågor som rör barn.

Ett antal motioner om placerade barn och unga har behandlats i socialutskottet. Förutom det mycket omfattande betänkandet 2020/21:SoU24 Socialtjänst- och barnfrågor har utskottet behandlat betänkandet 2020/21:SoU5 Övervägande av vårdnadsöverflyttning, revidering av vårdplan för placerade barn och särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden.

I detta betänkande har fyra förändringar gjorts i lagtext varav två varit resultat från det utskottsinitiativ som Moderaterna lade i socialutskottet den 12 mars 2020. Den första förändringen innebär sammantaget ett tydliggörande av vad socialnämnden särskilt ska beakta, efter det att barnet eller den unge varit placerad i samma familjehem under tre år, och överväga om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning.

Den andra förändringen innebär en skyldighet för socialnämnden, efter det att nämnden övervägt ovan nämnda fråga, att årligen överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden.

Den tredje förändringen säger att en vårdplan som gäller ett barn ska revideras senast när barnet varit placerat i två år. Vårdplanen ska vid denna tidpunkt, om det inte möter särskilda hinder, särskilt avse barnets långsiktiga boende.

Den fjärde och sista förändringen avser särskilda lämplighetskrav som ska ställas på det offentliga biträdet för den unge i mål och ärenden enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Dessa lagändringar trädde i kraft den 1 mars 2021.

Till detta betänkande tillkommer också tre tillkännagivanden som behandlar tidpunkten för övervägande av ansökan om vårdnadsöverflyttning, övervägande av vården och utvärdering av de särskilda lämplighetskraven för offentliga biträden.

I betänkandet 2020/21:SoU19 Frågor om placerade barn och unga är nio tillkännagivanden behandlade i form av en ny LVU. Det handlar om stöd efter vårdnadsöverflyttning, riktlinjer för övervägande av adoption, omplacering av barn, drogtester, uppföljning och stöd efter en placering utanför hemmet, skriftliga uppföljningar, förlängd familjehemsplacering och nationellt register över familjehem.

I betänkandet 2020/21:SoU38 Frågor om tvångsvård ställer sig riksdagen bakom det som utskottet anför om att regeringen bör se över hela vårdkedjan i en bred översyn av tvångsvården.

Betänkande 2020/21:SoU24 innehåller tolv tillkännagivanden. Det handlar om samarbetsmodell vid våldshändelser, Islandsmodellen, kompetenskrav för socialtjänstens personal, handledarstöd och introduktionsutbildningar, översyn av anhörigstödet, sökbara orosanmälningar, studier i fråga om våld m.m., placerade barns skolgång och hälsa, samarbete mellan vården, elevhälsan och socialtjänsten, riktlinjer för myndigheters bemötande av våldsutsatta barn och unga, barnperspektivet på skyddade boenden och nationella adoptioner och vårdnadsöverflyttning.

I betänkande 2020/21:SoU33 Vård av unga vid Statens institutionsstyrelsens särskilda ungdomshem så föreslår utskottet att regeringen senast den 1 augusti 2021 ska återkomma till riksdagen med en skrivelse som innehåller en bedömning av de insatser som krävs för att vården inom Statens institutionsstyrelsens särskilda ungdomshem ska vara säker såväl för de placerade unga som för personalen och för att en placering ska ge den unge den vård och behandling som krävs.

I betänkande 2020/21:SoU26 Förebyggande av våld i nära relationer finns ett tillkännagivande som innebär att bestämmelsen om socialnämndens ansvar för insatser till våldsutövare ska förtydligas.

Sammanfattningsvis har socialutskottet och Sveriges riksdag beslutat om 27 tillkännagivanden och två skarpa lagförändringar där Moderaterna varit drivande för att utsatta barn ska få en tryggare och bättre framtid. Det är beklagligt och förvånande att Socialdemokraterna och Miljöpartiet reserverat sig gällande huvuddelen av ovan redovisade tillkännagivanden. Riksdagen bör ge regeringen tillkänna att dessa 27 beslutade reformförslag nu måste genomföras.

Förbättrad lagstiftning – barnets bästa ska tydliggöras och väga allra tyngst

Föräldrar ska ta ansvar för sina barn och deras uppfostran. Ingen statlig institution eller modell kan ersätta relationer mellan människor, och i synnerhet inte relationen mellan barn och förälder. Även om ingen förälder är i närheten av perfekt, så är det föräldrarna som i de allra flesta fall vet vad som är bäst för deras barn.

Vårt gemensamma samhälle kan emellertid inte blunda för att föräldrar i vissa fall inte vill eller klarar av att ta ansvar för sina barn. Ofta är anledningen missbruksproblem eller psykiska problem. Då måste samhällets skyddsnät vara starkt. Det är vi inte bara skyldiga barnen i moralisk mening, utan det är vårt tydliga gemensamma ansvar som samhälle.

I Sverige ska inga barn utlämnas till en tillvaro av våld, isolering eller vanvård. Då måste barnets bästa gå före föräldrarnas rätt att vara just föräldrar. Lagstiftningen i Sverige måste därför delvis ändra perspektiv i syfte att barnets bästa ska väga allra tyngst och gå före biologiska föräldrars intressen och familjehems intressen ifall dessa inte lever upp till kraven på att kunna ge barnen en trygg och stabil uppväxt.

Den 12 juni 2014 beslutade den borgerliga regeringen om att det fanns starka skäl att komplettera utredningens uppdrag om tvångsvård för barn och unga med att göra en översyn av hur långsiktighet och stabilitet i större utsträckning kan säkerställas för barn och unga som är eller bedöms bli långvarigt placerade. Sju år senare har inga förslag från den socialdemokratiskt ledda regeringen lagts fram.²

Lagstiftningen i Sverige är tydlig med att barn ska återförenas med sina biologiska föräldrar när syftet med den sociala barn- och ungdomsvården har uppnåtts. Samtidigt: Barnets bästa ska enligt socialtjänstlagen vara avgörande vid alla åtgärder som rör insatser oavsett om det handlar vård- eller andra behandlingsinsatser.³

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att se till att barnets bästa ska tydliggöras och väga allra tyngst när beslut om tvångsplacering tas och när skälen till tvångsplacering upphör och beslut ska fattas om var barnet fortsatt ska leva och ha sitt hem. Detta rekvisit bör innefatta bland annat barnets egen uppfattning när ålder så medger. Vidare ska barnets relation och anknytning till familjehemmet, barnets relation till sina vårdnadshavare/biologiska föräldrar, barnets ålder när det placerades och hur länge barnet varit placerat beaktas.

Moderaterna instämmer i citatet nedan hämtat från Barnrättsbyråns remissvar till Barnets bästa när vård enligt LVU upphör (Ds 2021:7): ”Trots att principen om barnets bästa idag regleras i inledande bestämmelserna i LVU ser vi stora brister som inte är förenligt med vad som är det bästa för barnet. Vi ser hur lagen som finns till för att skydda barn också skapar otrygghet och osäkerhet. Här behövs en förändring med en tydligare inriktning på barnet som rättssubjekt. Barnrättsbyrån ser därför att barnets bästa som eget rekvisit behöver lyftas in i lagstiftningen både vid inledande och avslutande av vård enligt LVU.”

Ta fram en ny modern socialtjänstlag – anpassad efter nya krav och förutsättningar

En ny modern socialtjänstlag behöver tas fram. Därutöver behöver det ske en ökad professionalisering av socialtjänsten. Konkret handlar detta bland annat om att beslut kring individärenden bör tas av professionen. Samtidigt behöver kvalitetsuppföljningen och granskningen av socialtjänsten skärpas och utvecklas, så som föreslås i denna motion, i syfte att säkerställa en rättssäker verksamhet av hög kvalitet.

Vi vill fortsatt minska den administrativa bördan i socialtjänsten kopplad till biståndsbedömningar. Socialtjänstlagen och offentlighets- och sekretesslagen ska utformas så att dessa lagar underlättar, inte försvårar, ökat användande av digital teknik inom socialtjänsten.

Den nuvarande socialtjänstlagen behöver formas om så att insatser kan erbjudas barn under femton år utan att det kräver föräldrarnas samtycke. Det finns tyvärr situationer när det är barnets egna föräldrar som utsätter barnet för hot om våld, våld eller övergrepp. Det krävs förtydliganden i socialtjänstlagen som ser till att barnets bästa och trygghet väger allra tyngst. Sätt i praktiken, inte bara i högtidstal, barnets bästa före föräldrars intressen.

Socialtjänstlagen var avsedd att fungera som en övergripande ramlag. Ett drygt hundratal förändringar, varav mer än ett sjuttioital stora förändringar, av lagen har dock

² Kommittédirektiv 2014:87. Tilläggsdirektiv till Utredningen om tvångsvård för barn och unga (S 2012:07).

³ Socialtjänstlagen (2001:453), 1 kap. 2 §.

vidtagits genom åren. Socialtjänstlagen är idag som ett lapptäcke av olika föreskrifter och genomförandeplaner som riskerar att ta ut varandra. Lagen har därmed blivit mer svåröverskådlig. Det medför bland annat svårigheter vid tillämpning av lagen. Den upplevs vara otydlig och sakna ett väl fungerande användarperspektiv. Detta underlättar inte en enhetlig och rättssäker tillämpning av lagen.

Moderaterna föreslår att en ny och modern framtidsinriktad socialtjänstlag ska tas fram skyndsamt i syfte att skapa den ramlag som den var avsedd att fungera som, en ramlag som är mer överblickbar och anpassad till dagens levnadsförhållanden. Den nya socialtjänstlagen ska också möjliggöra förenklade biståndsbedömningar, dock utan att vara kostnadsdrivande för kommunerna.

Barnets bästa ska alltid väga tyngst – kräver ändringar i lagstiftningen

Moderaterna anser att lagstiftning måste ändras så att barnets rätt till trygghet, stabilitet och långsiktighet väger tyngre – och att rätten att ”få tillbaka sitt barn” väger lättare. Barnets bästa ska alltid väga tyngst. Det innebär enligt vår mening att det måste ske ett skifte i hur lagstiftningen utformas gällande barnets bästa. I många fall är den så kallade återföreningsprincipen helt i linje med barnets bästa, men långtifrån alltid. Barns rätt ska gå före föräldrars intressen.

En osäkerhet för de barn som är placerade är att många placeringar vid familjehem avbryts när det inte längre finns grund för ett tvångsomhändertagande enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Ett typexempel är att föräldrasituationen inte längre uppfyller kriterierna för ett omhändertagande enligt LVU varför barnet åter får flytta hem till sina föräldrar. Detta kan leda till att barnet får flytta mellan föräldrar och olika familjehem när situationen för barnets föräldrar fortsätter att variera och förändras. Det bidrar till osäkerhet och otrygghet för barn som behöver trygghet, kontinuitet, stabilitet och förutsägbarhet.

Moderaterna har föreslagit att lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ses över i syfte att trygga kontinuiteten i placeringar av barn och unga för att undvika flyttkaruseller och därmed ge dessa barn långsiktiga förutsättningar för en tryggare uppväxt.

Moderaterna föreslår att efter formuleringen gällande 13 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) avseende när den unge har varit placerad i samma familjehem under tre år från det att placeringen verkställdes, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken ska följande lydelse läggas till: ”Vid övervägande om ovan ska särskilt beaktas den unges och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning.”

Därtill ska särskilt beaktas den unges relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose den unges behov av en trygg och god uppväxt, samt familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose den unges behov av kontakt med föräldrar och andra närstående. Därutöver ska – i linje med Lagrådets synpunkter – den unges anknytning till och kontakt med de biologiska föräldrarna utredas. Det är av vikt att beakta hur barnets umgänge med de biologiska föräldrarna har sett ut och hur det har fungerat.⁴

Moderaterna föreslår, efter lydelsen i socialtjänstlagen om att när någon behöver vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem ska en plan

⁴ Proposition 2002/03:53 s. 86 samt Lagrådets yttrande Ökad trygghet för placerade barn och unga.

upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna (vårdplan), att följande lydelse ska föras in i 6 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453): ”En vårdplan som gäller ett barn ska revideras senast när barnet har varit placerat i två år. Vårdplanen ska vid denna tidpunkt, om det inte möter särskilda hinder, särskilt avse barnets långsiktiga boende. Därefter ska vårdplanen revideras vid behov.”

Genomför lagändring som möjliggör att dela information mellan samarbetande parter under hela utredningen

Moderaterna föreslår att riksdagen tar fram lagstiftning som möjliggör för samarbetande parter så som till exempel socialtjänst, polis och barnahus att dela information under hela utredningen avseende prövning av misstanke om att barn utsatts för hot om våld, våld eller övergrepp så som sexuella övergrepp eller hedersrelaterade övergrepp.

Genomför ett tydliggörande av lagstiftningen avseende kravet på återförening

Lagrådet har påpekat att nuvarande lagstiftning i föräldrabalken och förarbetena till 6 kap. 8 § föräldrabalken innebär att placering i ett familjehem som utgångspunkt bör inriktas på att få till stånd en återförening mellan det placerade barnet och föräldrarna, även om denna återförening kan ta lång tid.⁵

Detta förtydligande i lagstiftningen skulle till exempel kunna utformas som ett tillägg till nuvarande lydelse av 6 kap. 8 § i föräldrabalken, där det framgår att avseende vårdnadsöverflyttningar ska stor hänsyn tas till barnets ålder vid placeringstillfället, med innebörd att ju yngre barnet var vid placeringstillfället i familjehemmet, desto större krav på varaktighet avseende en väl fungerande placering. Därtill att ju längre tid barnet varit placerat i ett och samma familjehem, desto mer tyngd ska ges vikten av att få ha kvar sin trygghet i familjehemmet.

Moderaterna föreslår att riksdagen tar fram ett förtydligande i lagstiftningen avseende kravet på återförening mellan placerat barn och föräldrarna satt i relation till att socialtjänsten samtidigt ska arbeta för att det placerade barnet får en trygg anknytning och väl fungerande vardag i sitt utvalda familjehem.

Genomför lagändring som möjliggör för socialtjänsten att följa upp återplacerade barn under en längre tidsperiod

Moderaterna föreslår att riksdagen tar fram lagstiftning som innebär skyldighet för socialnämnden att under en längre period följa upp placerade barns situation efter det att en placering har upphört i ett familjehem och barnet återförts till förälder eller vårdnadshavare. Med längre period avses minst 12 månader.

Införandet av en skyldighet för socialnämnden att följa upp ett placerat barns situation under en längre tidsperiod efter att placeringen upphört skulle till exempel kunna anges i 6 kap. ny § 8 a där det framgår att socialnämnden har en skyldighet att följa upp och utvärdera det tidigare placerade barnets livssituation och vidta lämpliga åtgärder i syfte att skydda barnet om nya uppgifter om allvarliga missförhållanden skulle framkomma.

⁵ Lagrådets yttrande Ökad trygghet för placerade barn och unga.

Inför lagstadgat krav på obligatoriska drogtester

Moderaterna föreslår att riksdagen tar fram lagstiftning som innebär ett lagstadgat krav på obligatoriska drogtester av förälder eller vårdnadshavare vid ansökan om umgänge eller omprövning av vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt i samband med vårdens upphörande. Det ska genomföras lagstadgade obligatoriska drogtester i de fall där missbruk är eller har varit anledningen eller en av anledningarna till en placering av barn till ett familjehem. Av denna lagstiftning ska framgå dels att socialnämnden ska ha skyldighet att genomföra obligatoriska drogtester, dels att om berörda personer nekar att genomgå drogtest anses det vara likvärdigt med ett positivt testsvar.

Införandet av ett lagstadgat krav på obligatoriska drogtester skulle till exempel kunna utformas i 3 kap. § 8 i socialtjänstlagen (2001:453) där det framgår att socialnämnden ska genomföra obligatoriska drogtester av förälder eller vårdnadshavare inför umgänge eller vid ansökan och omprövning av vården enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Och att nekande att genomgå drogtest ska innebära att personen anses ha erhållit ett positivt testsvar.

Domstol med särskild kompetens gällande barn ska besluta i ärenden om vårdnadsöverflyttning

Det finns starka skäl för att mål om vårdnadsöverflyttning ska prövas av domstolar med erfarenhet av placerade barn och unga. Det allra viktigaste handlar om att barnets ställning och rätt behöver stärkas i domstolsprocessen. Den brist på specialkompetens som finns i allmänna domstolar rörande placerade barn påtalades redan i samband med införandet av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård samt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård när övergång genomfördes från utskrivningsnämnderna till domstolar.⁶

Det är graverande uppgifter som en granskning visar att endast drygt hälften av de barn som var involverade i vårdnadstvister förra året blev lyssnade till, hörda och sedda. Det visar en genomgång av 144 vårdnadstvister från år 2019.⁷ Det visar de utredningar som socialtjänsten genomfört inför beslut och dom. Den vanligaste skälet till att barn inte blir hörda är att de anses vara för unga. Barn som är fem eller sex år har inte blivit lyssnade till. Det är inte rimligt.

Moderaterna föreslår att mål om vårdnadsöverflyttning av placerade barn och unga ska prövas av domstolar med särskild kompetens gällande barn istället för allmänna domstolar. Mål om vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och andra socialrättsliga mål prövas i förvaltningsdomstol. Mål om vårdnadsöverflyttning prövas däremot i allmän domstol, alltså i första hand i tingsrätt och hovrätt.⁸

Barnombudsmannen påpekar brister

I Sverige saknar barn en instans dit man kan vända sig om man behöver ha stöd att driva sin talan för att hävda sina rättigheter eller få upprättelse. I barnkonventionen innebär det tredje tilläggsprotokollet en klagomekanism. Det är 46 länder, varav 26 i Europa,

⁶ Omhändertagen – samhällets ansvar för utsatta barn och unga, SOU 2000:77.

⁷ Sveriges Radio, Ekot, 2020-08-25.

⁸ Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

som har tillträtt detta tredje tilläggsprotokoll och våra grannländer Danmark och Finland hör till dessa länder.

Idag kan inte Barnombudsmannen ta emot och utreda enskilda klagomål från den grupp man representerar så som andra ombudsmannafunktioner i Sverige kan. Det är den organisation som får anses ha absolut bäst förutsättningar att utvecklas vidare mot en sådan viktig uppgift utifrån bland annat ursprungligt uppdrag och kompetens. Som Barnombudsmannen påpekar så betyder detta i praktiken att de ”barn som befinner sig i de mest utsatta situationerna är de som har sämst möjlighet till upprättelse”. Därutöver påpekar man att de möjligheter som idag finns till upprättelse är på nationell nivå och att de flesta beslut som berör barn fattas på lokal och regional nivå.⁹

Det ska finnas en långsiktig plan för barnets boende

När föräldrar inte kan ta sitt grundläggande ansvar för sina barn måste samhället träda in och säkerställa de mest socialt utsatta barnens trygghet. Det är en avgörande brist i nuvarande lagstiftning gällande vård av barn och unga vad vården syftar till och vad barn och unga och deras föräldrar kan förvänta sig av den.¹⁰ Det är uppenbart att det behövs en reformering av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) i syfte att säkerställa att barn och unga får skydd och en god vård.¹¹

Om det krävs att tvångsvård sätts in ska denna vård vara av hög kvalitet. Den ska systematiskt och metodiskt följas upp och utvärderas i syfte att utveckla och förbättra den. Vården ska ges med utgångspunkt i en helhetssyn på barnet och utföras i samarbete med andra berörda aktörer. Vården ska ges med omtanke och vara långsiktig. Den ska bygga på respekt för barnets integritet och okränkbara människovärde. Stor hänsyn ska tas till den enskilde individens person, bakgrund och intressen.¹²

I socialtjänstlagen (2001:453) slås fast i 11 kap. 3 § att en vårdplan ska upprättas när någon behöver vård i ett HVB-hem eller ett familjehem. För barn och unga som ska placeras upprättas därtill en genomförandeplan. Enligt socialtjänstlagen ska såväl vårdplanen som genomförandeplanen uppta åtgärder och insatser som andra huvudmän ansvarar för.

I vårdplanen ska socialnämnden beskriva vad som är målet med placeringen och hur det ska uppnås. En tydlig inriktning för barnets långsiktiga boende ger barnet eller den unga mer långsiktiga förutsättningar för en stabilare och tryggare uppväxt. Det nuvarande kravet på att upprätta en vårdplan bör kompletteras för att åstadkomma en tidigare prövning av den långsiktiga inriktningen för ett barns boende.

Moderaterna föreslår att det införs en skyldighet att revidera vårdplanen senast när ett barn eller den unge varit placerat under två år, oavsett om placeringen varit i samma familjehem eller inte. Och att frågan om barnets långsiktiga boende då alltid ska tas upp och prövas.

Vårdnadsöverflyttning ska prövas tidigare och oftare

En vårdnadsöverflyttning innebär att familjehemsföräldrarna tar över det juridiska ansvaret för barnet, som därigenom får en stabilare anknytning till sitt familjehem. En

⁹ Barnombudsmannen påpekar i ”Dom tror att dom vet bättre – barnet som rättighetsbärare” (2020).

¹⁰ SOU 2015:71, Barns och ungas rätt vid tvångsvård.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

vårdnadsöverflyttning kan medföra en ökad känsla av tillhörighet mellan familjehemsföräldrar och det placerade barnet.

Moderaterna föreslår att en obligatorisk prövning om vårdnadsöverflyttning ska ske senast efter att ett barn varit placerat i ett och samma familjehem i två år. Om placeringen fortsätter efter två år, ska frågan om vårdnadsöverflyttning prövas årligen. Moderaterna vill att frågan om vårdnadsöverflyttning metodiskt ska prövas tidigare och oftare.

När ett barn har varit placerat i ett och samma familjehem under en längre tid, kan en vårdnadsöverflyttning till familjehemsföräldrarna bli aktuell. Nuvarande lagstiftning anger att socialnämnden ska överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnad när ett barn varit placerat i samma hem under tre år. Denna prövning ska vara obligatorisk och genomföras tidigare.

Under perioden 1998–2013 skedde totalt 2 889 vårdnadsöverflyttningar. Barnens snittålder vid överflyttning av vårdnaden var knappt tolv år, och barnen hade i snitt varit placerade i ungefär sex år.¹³ Enligt riksdagens utredningstjänst var det 280 vårdnadsöverflyttningar, av barn 0–17 år, som ägde rum till familjehemsföräldrar år 2014; motsvarande tal år 2016 var 330 vårdnadsöverflyttningar samt att det var 335 vårdnadsöverflyttningar som skedde år 2018.¹⁴

Familjehemsföräldrar ska inte behöva säga nej till vårdnadsöverflyttning på grund av byråkrati och bristande stöd

Socialtjänstlagen (2001:453) anger i nuläget att kommuner visserligen får fortsätta betala skälig ersättning till familjehemsföräldrar även efter att de blivit vårdnadshavare. Vidare ska socialnämnden ge råd och stöd. Men erfarenheter har visat att detta stöd inte är tillräckligt starkt. Såväl Tvångsvårdsutredningen som Socialstyrelsen har påpekat att ett av de största hindren avseende vårdnadsöverflyttning är familjehemsföräldrarnas tveksamhet. Ofta beror denna tveksamhet på att barnet har särskilda behov eller att kontakten med barnets biologiska föräldrar är svår. Om familjehemsföräldrarna blir vårdnadshavare, får de inte samma garantier för att barnet även i framtiden får alla insatser som behövs. De blir dessutom parter i eventuella ärenden rörande föräldrarnas umgänge med barnet och underhållsskyldighet. Allt detta sammantaget ger vid handen att det krävs en bred översyn av regelverket avseende vårdnadsöverflyttning.

Moderaterna föreslår att det ska genomföras en bred översyn av regelverket avseende vårdnadsöverflyttning. När barnets bästa talar för en vårdnadsöverflyttning ska inte tveksamheter kring fortsatt råd och stöd utgöra hinder. En sådan bred översyn bör bland annat beakta Tvångsvårdsutredningens överväganden om att ge socialnämnden nya möjligheter att utge stöd och bistånd efter en vårdnadsöverflyttning bland annat för att ersätta kostnader för juridiska processer. Det ska också finnas ett tydligt uttalat ansvar för socialnämnden att systematiskt och regelbundet följa upp hur överflyttningen av vårdnaden fungerar för barnet ifråga, till exempel vad gäller hälsa, skolresultat och fritidsaktiviteter.

¹³ Socialstyrelsens register över insatser för barn och unga, samt Barns och ungas rätt vid tvångsvård, SOU 2015:71.

¹⁴ Riksdagens utredningstjänst.

Fler nationella adoptioner – för barnets bästa och trygghet

I Sverige är nationella adoptioner ovanliga i jämförelse med både överflyttning av vårdnad och långa placeringar i familjehem, trots att det finns forskningsstöd för att adoption i många fall är gynnsammare för barnets fysiska, kognitiva, sociala, känslomässiga och beteendemässiga utveckling jämfört med långa placeringar i familjehem.

År 2014 var det 15 adoptioner av barn under 18 år i familjehem som genomfördes av familjehemsföräldrarna, år 2016 var det på motsvarande sätt 13 adoptioner som ägde rum och år 2018 skedde 19 adoptioner, enligt riksdagens utredningstjänst.¹⁵ Detta går att jämföra med statistik gällande insatser och placeringar: År 2018 påbörjades 410 omedelbara omhändertaganden enligt LVU av barn i åldern 0–3 år till följd av brister i hemmet. Per den 1 november 2018 fick 1 137 barn i åldern 0–3 år vård utanför hemmet enligt socialtjänstlagen eller LVU; familjehem var den vanligaste placeringsformen.¹⁶

Moderaterna föreslår att det ska tas fram riktlinjer för i vilka situationer möjligheten till adoption bör uppmärksammas. Inför en regel om att adoption ska övervägas efter att ett barn varit placerad i ett och samma hem under en viss tid, på liknande sätt som vårdnadsöverflyttning. Vidare bör det övervägas om adoption ska kunna vara möjligt, i vissa undantagsfall, till exempel vid allvarligt våld i hemmet, även utan föräldrarnas samtycke. En sådan ordning har till exempel införts i Danmark.

Genomför licensiering av familjehem och jourhem – stärkt kvalitet och trygghet

Merparten av alla placerade barn och ungdomar bor i familjehem eller jourhem. De familjer som engagerar sig i barns och ungdomars liv måste kunna förvänta sig tydliga hållbara regler. Regelverken som rör familjehem och jourhem bör därför genomgå en genomgripande översyn, där man ser över alltifrån certifiering till dokumentation, ersättningsmodeller och barns rätt till såväl utbildning som läkarvård. Till exempel är möjligheterna till psykiatrisk hjälp för jourhemsplacerade barn ibland begränsade.

Moderaterna föreslår att det införs en licensiering av familjehem och jourhem. Denna licensiering skulle kunna knytas till krav på deltagande i fortbildning och kontinuerlig utvärdering för att kunna behålla sin certifiering. En licensiering kommer i praktiken fungera som en trygghet och säkerhet för värdfamiljen, utöver det allra viktigaste att stärka de socialt mest utsatta barnens trygghet.

Moderaterna föreslår därutöver införande av ett nationellt register över familjehemmen. Ett sådant register skulle möjliggöra både uppföljning av och rapportering om familjers lämplighet att vara familjehem. Det skulle dessutom bli lättare att följa detta över kommungränserna vid eventuella placeringar i andra kommuner. Dessa förslag om licensiering och ett nationellt register skulle sammantaget medföra en förbättrad kvalitet och rättssäkerhet avseende familjehem och jourhem.

Professionalisera familjehem och jourhem – förbättra utbildning och dokumentation av varje placering av barn och unga

Moderaterna föreslår att familje- och jourhemmen professionaliseras genom att dokumentationen av varje placering förbättras. Idag får familje- och jourhemmen ett

¹⁵ Riksdagens utredningstjänst.

¹⁶ Socialstyrelsens register över insatser för barn och unga.

skriftligt uppdrag om att påbörja en placering, men en skriftlig uppföljning sker inte alltid. Att göra sådana uppföljningar obligatoriska – utan att de blir administrativt betungande – skulle tjäna flera goda syften.

Först och främst skulle det placerade barnet få bättre möjligheter att förstå sin egen historia. När hon eller han vid 18 års ålder får möjlighet att begära ut handlingar om sina placeringar, bör det finnas mer information än om var och när placeringen skett. Mer strukturerad dokumentation underlättar uppföljningar som skapar bättre förutsättningar för familje- och jourhemmen att utveckla samarbetet med socialtjänsten. Dessa kan utgöra grund för att identifiera problem eller framgångsfaktorer på systemnivå. Familje- och jourhemmen måste få bättre möjligheter till vidareutbildning och handledning. Till exempel bör handledning vara möjligt även efter att en placering har avslutats.

Förbättra tvångsvårdens kvalitet och säkerhet – se över Statens institutionsstyrelse

Statens institutionsstyrelse (Sis) har i uppdrag att bedriva individuellt anpassad tvångsvård och behandling av ungdomar med allvarliga psykosociala problem och vuxna med missbruksproblem. Under flera års tid har det kommit otaliga rapporter, från bland andra Inspektionen för vård och omsorg (Ivo), Justitieombudsmannen (JO), fackliga organisationer och inte minst via media, om allvarliga brister och problem inom den viktiga verksamhet som Sis bedriver. De fackliga organisationerna har också slagit larm om en utveckling där hot och våld mot personalen blivit till vardag och där klienterna som befinner sig hos Sis inte får vård och behandling i tillräcklig omfattning eller av tillräckligt hög kvalitet.

Nu behövs en grundlig genomsyn av Statens institutionsstyrelsens både uppdrag och verksamhet liksom skyndsamma åtgärder för att avhjälpa rådande problem och brister. Statens institutionsstyrelsens uppdrag är inte vilket som helst. Den har i uppdrag att bedriva en verksamhet som utgör det yttersta skydds nätet för unga med allvarliga psykosociala problem liksom för såväl unga som vuxna med missbruksproblem. Att denna verksamhet håller hög kvalitet och säkerhet är av yttersta vikt då det handlar om att ge vård och behandling till bland annat personer med ett livshotande missbruk. Det är helt grundläggande att Sis-hemmen säkerställer att personer inte kan avvika från tvångsvården utan tillstånd.

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att genomföra en bredare översyn av tvångsvårdens kvalitet och säkerhet. En sådan översyn bör titta på möjligheterna för andra aktörer att axla ansvar för tvångsvård och därtill säkerställa att ingen person som står under tvångsvård ska kunna avvika från ett Sis-hem. Regeringen har visserligen gett Statskontoret i uppdrag att genomföra en myndighetsanalys av verksamheten vid Statens institutionsstyrelse.

Moderaterna anser dock att uppdraget till Statskontoret är otillräckligt. Givet de omfattande problem och brister som finns inom de verksamheter som Statens institutionsstyrelse ansvarar för, samt det ökade behovet av vård, menar vi att regeringen bör ta ett större grepp. Det är olyckligt att regeringen begränsat Statskontoret till att utgå ifrån befintlig lagstiftning för verksamheten liksom oförändrad ansvarsfördelning mellan stat, kommun och region. Därtill är regeringens skrivelse 2020/21:215 *Vård av unga vid Statens institutionsstyrelsens särskilda ungdomshem* passiv och avvaktande. Det duger inte.

Fler förebyggande insatser för socialt utsatta barn

Moderaterna ställer tydliga krav på alla som lever i Sverige. Det är vars och ens ansvar att ta vara på de möjligheter som livet och vårt samhälle bjuder. Vi ställer krav för att vi vet att det finns en vilja och en förmåga att delta och bidra hos nästan alla. Det påverkar vår syn på all politik. Det är grunden för till exempel Moderaternas arbetslinje, för vår integrationspolitik och för hur vi ser på lag och ordning.

En lika viktig utgångspunkt är emellertid ansvaret för samhällets mest utsatta och svaga. Moderaterna lovar inte allt åt alla. Men vi lovar att se till att den som inte har den egna kraften får det stöd som behövs. Det gäller vuxna, men det gäller framförallt barn. Idag är det långtifrån alltid så. Internationella studier visar att svenska barn har det bra, men vi ser också sprickorna, där allt fler riskerar att falla igenom.

Omkring var femte elev lämnar nionde klass utan fullständiga betyg, samtidigt som vi vet att en gedigen grundutbildning är en helt central förutsättning för att undvika de allra flesta sociala problem senare i livet. Vi ser en ökad rekrytering av riktigt unga in i kriminella nätverk och gäng. Socialtjänsten i våra utanförskapsområden har att hantera barn som redan är kriminella och har därför mindre tid och resurser för barn med mer traditionella sociala problem. Den psykiska ohälsan bland unga är ett växande problem, samtidigt som vi ser hur köerna till barn- och ungdomspsykiatri blir allt längre.

Basen för en politik som ger barn förutsättningar att ta tillvara sina möjligheter är ett i övrigt fungerande samhälle – tryggheten i bostadsområdet och föräldrar som jobbar och försörjer sig själva, samtidigt som välfärdens grunduppdrag har den räckvidd som krävs. En skola som levererar kunskaper och färdigheter, en förskola som erbjuder en trygg miljö och en utvecklande pedagogik, en fungerande mödra- och barnavård samt allmänna vaccinationsprogram.

Den här politiska inriktningen handlar om hur det grunduppdraget kan stärkas, men framförallt om vad som måste fungera om och när livet trots detta går snett. Här får politiken inte svika och träda tillbaka. Varje barn ska kunna känna hopp om sitt eget livs möjligheter. Det krävs fler förebyggande insatser för socialt utsatta barn.

Prioritera rätten till förskola 30 timmar i veckan för barn med föräldrar som får långvarigt försörjningsstöd och är arbetslösa

Förskolans uppgift att förbereda inför skolstarten är därmed särskilt viktig för barn som kommer från studieovana hem eller utsatta miljöer. Det kan handla om hem där föräldrarna får försörjningsstöd eller är arbetslösa. Förskolan kan även spela en stor roll för barnens möjligheter att tidigt lära sig svenska. Men många utsatta elever är på grund av att deras föräldrar inte arbetar utestängda från de fördelar en fungerande förskola kan ge dem.

Moderaterna prioriterar rätten till förskola och vill utöka rätten till förskola till 30 timmar i veckan för barn med föräldrar som får långvarigt försörjningsstöd eller som är arbetslösa. Vi utvidgar därmed vårt tidigare förslag, som omfattade barn till långtidsarbetslösa föräldrar och föräldrar med försörjningsstöd. Insatser för barn som har halkat efter eller är i riskzonen har visat sig ge större effekt ju tidigare de genomförs.

Nationella riktlinjer för placerade barns skolgång

Moderaterna föreslår att det tas fram och genomförs nationella riktlinjer för placerade barns skolgång. Barn som är placerade i familjehem och jourhem har större svårigheter

att klara skolan väl jämfört med andra barn. Placerade barn behöver strukturerat och metodiskt stöd för att klara av skolan bättre. År 2015 uppnådde 52 procent av pojkarna och 60 procent av flickorna som var placerade i ett familjehem eller jourhem behörighet till gymnasieskolan.¹⁷ Nationella riktlinjer kan vara ett första steg i strävan efter att åstadkomma mer likvärdighet avseende placerade barns skolgång rörande vilket stöd och vilken hjälp som erbjuds.

Obligatorisk lovskola och läxhjälp för elever som riskerar att halka efter – särskilt fokus på placerade barn

Kunskap kräver egna ansträngningar, men varje elev ska också ges stöd för att nå kunskapsmålen. För elever i högstadiet som riskerar att halka efter kan extra undervisningstid, läxhjälp eller lovskola vara avgörande för att nå kunskapsmålen. Kommuner och fristående huvudmän bör från årskurs fyra till nio vara skyldiga att erbjuda läxhjälp till alla elever.

Moderaterna vill utöka satsningen på lovskola. Finns det en risk att en elev inte hänger med i kunskapsmålen ska kommunerna från årskurs 6 vara skyldiga att erbjuda lovskola. Tyvärr har regeringen valt att begränsa det erbjudandet till elever i årskurs 8 och 9. Lovskolan ska vara obligatorisk för alla elever i dessa årskurser som inte har tillräckliga betyg för att komma in på gymnasiet. Vi föreslår också att obligatorisk läxhjälp införs.

Handlingsplan för att stärka socialtjänstens arbete med att förbättra placerade barns skolresultat

Moderaterna föreslår att det tas fram en handlingsplan i syfte att stärka socialtjänstens arbete med att förbättra placerade barns skolresultat. Vi vill att socialtjänsten i större utsträckning prioriterar barnens skolresultat i familjer med social utsatthet. Barn i familjer med regelbunden kontakt med socialtjänsten bör särskilt uppmärksammas för sina skolresultat, oavsett föräldrarnas problem.

Socialstyrelsen bör i ett första steg ta fram en handlingsplan för hur socialtjänsten ska stärka sitt arbete med att hjälpa utsatta familjer att se till att barnen klarar skolan. Handlingsplanen bör utgå från forskning på området och bygga på beprövade metoder. Det ska finnas tydliga och mätbara mål som kan utvärderas och ligga till grund för fortsatt metodarbete.

Moderaterna vill skärpa uppföljningen av placerade barns skolgång i syfte att säkerställa dessa barns lagstadgade skolplikt. Tyvärr är det idag många placerade barn som får avbrott i sin skolgång, vilket är en viktig förklaring till varför placerade barn i genomsnitt har betydligt lägre betyg än andra barn liksom oftare saknar fullständiga betyg. I likhet med Barnombudsmannen vill vi moderater att möjligheten att införa ett system med vitesförelägganden för kommuner som inte säkerställer ett placerat barns skolplikt utreds.

Därutöver vill vi att möjligheten att i större utsträckning se till att hemundervisning för placerade barn och unga fullföljs som inte har möjlighet att på annat sätt fullborda skolgången ses över. Möjligheten att genomföra hela eller delar av skolgången i hemmet är idag kraftigt begränsad och beviljas sällan och då främst av sjukdomsskäl. Hemundervisning bör endast tillåtas i undantagsfall om särskilda skäl föreligger. Det

¹⁷ Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

kan dock finnas sociala skäl för att få hemundervisning, varför det borde utredas om och hur detta kan bidra till att fler placerade barn fullgör sin skolgång.

Karriärtjänster i utanförskapsområden

Moderaterna vill fortsätta att bygga ut de karriärtjänster som den borgerliga regeringen införde. Duktiga och engagerade lärare är en förutsättning för en fungerande skola. Därför ska skickliga lärare också ha bra betalt, kunna göra karriär och utvecklas i yrket. Statistik från OECD visar dessutom att Sveriges bästa lärare i lägre grad än i jämförbara länder finns på de skolor som har de största utmaningarna.

Detta bekräftas också av Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), som har konstaterat att lärarna i större utsträckning är kvar på skolor där eleverna har goda förkunskaper och att de lämnar skolor som tar in elever med allra lägst förkunskaper. Därför behöver satsningen på karriärtjänster i utanförskapsområden utökas. Fler av de skickligaste lärarna behöver söka sig till de skolor som har störst utmaningar.

Undersök alla placerade barns hälsa

Idag är möjligheterna att erbjuda psykiatrisk hjälp till jourhemsplacerade barn begränsade, trots att behovet har ökat med antalet barn som kommer från krigszoner eller har upplevt andra trauman. Det finns slutligen ett behov av att säkerställa att skollagen och socialtjänstlagen fungerar tillsammans och att skolpersonal är bättre informerad om placerade barns situation.

Moderaterna föreslår att se över möjligheten att låta varje barn genomgå en obligatorisk läkarundersökning innan en placering påbörjas, framförallt för barnets egen säkerhet men också för familje- eller jourhemmets trygghet, och därefter regelbundet återkommande hälsokontroller. Detta i syfte att bland annat försöka upptäcka om placerade barn utsatts för hot om våld, våld eller övergrepp av olika slag.

Det bör vara obligatoriskt och rutin vid hälsokontroller som genomförs inom skolan och barn- och mödravården att ställa frågor om våldsutsatthet. Det bör gälla alla barn, inte bara dem som är placerade i ett familjehem eller jourhem. För att kunna öka upptäckten av barn som utsatts för hot om våld, våld eller övergrepp krävs fortbildning av personal som möter barn och unga i till exempel förskolan och skolan.

Genomför regelbundna studier av placerade barns utveckling

Moderaterna föreslår att det tas fram och genomförs regelbundna nationella studier avseende hot om våld, våld och sexuella övergrepp mot barn. Det är till exempel en stor brist att det saknas framtagna fakta och statistik gällande hur vanligt förekommande och omfattande våld är mot barn med funktionsnedsättningar. Det ska vara ett nationellt ansvar att säkerställa denna insamling av fakta och statistik.

Kraftsamla kompetens för att motverka hedersförtryck

Moderaterna anser att ett konkret sätt att förebygga, upptäcka och motverka hedersförtryck är att samla kompetens och samarbeta mellan skola, socialtjänst och polis samt olika frivilligorganisationer. Redan idag finns goda exempel på detta. Detta vill vi främja och utveckla. Hedersförtryck utgör särskilt allvarliga ingrepp i barns och ungas frihet, integritet och självbestämmande. I syfte att upprätthålla och försvara

släktens eller familjens heder begås omfattande övergrepp som tvång, inlåsning, hot, misshandel och i extrema fall mord.

Hedersrelaterade inskränkningar kan emellertid också handla om att förnekas att delta i skolundervisning eller att inte få ha egen fritid. Föräldrar har ansvaret för sina barns uppväxt, och respekten för föräldrars olika värderingar måste vara stor. Samtidigt kan Sverige aldrig kompromissa om alla barns rätt till lärande, personlig utveckling och kroppslig integritet. Mer måste alltså göras för att ta itu med hedersförtrycket, och där har skolan ett särskilt ansvar.

Stärk insatserna för att förbättra barns psykiska hälsa – prioritera verkningsfull suicidprevention

Psykisk ohälsa bland barn och unga är ett stort och växande problem. Tidiga insatser för att minska den psykiska ohälsan bland barn och unga är viktigt både för den enskilde och för samhället i stort. Vi behöver ta tag i problemet redan nu för att motverka att det fortsätter växa i framtiden. Vi vet att ungas psykiska ohälsa riskerar att bli vuxnas psykiska ohälsa.

Ungefär var tredje patient i väntrummet på en svensk vårdcentral har någon form av psykisk ohälsa. Sedan år 2014 är psykiatriska diagnoser den vanligaste orsaken till sjukskrivning. De senaste åren utgör psykiatriska diagnoser cirka fyra av tio av alla pågående sjukfall. Diagnoserna omfattar bland annat depression och reaktioner på svår stress.¹⁸

För personer som är sjukskrivna i en psykiatrisk diagnos tar det betydligt längre tid att återgå till arbetet jämfört med genomsnittet för alla diagnoser, enligt Försäkringskassan. Genom tidiga insatser mot psykisk ohälsa kan vi rusta barn och unga – men också samhället – bättre för framtiden.

För att vända utvecklingen krävs både förebyggande arbete och bättre stöd till de barn och unga som redan är drabbade av psykisk ohälsa. Även neuropsykiatriska diagnoser bland barn och unga har ökat på senare år. Samtidigt har barn och unga vuxna som diagnostiseras med neuropsykiatriska tillstånd ofta samsjuklighet i annan psykisk ohälsa. Bristande tidiga insatser bidrar också till att dessa barn riskerar att hamna i aktivitetsförsörjning eller förtidspension när de blir äldre.

Ta fram och genomför en nationell strategi för att förbättra den psykiska hälsan och verkningsfull suicidprevention

Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med en lång rad andra berörda myndigheter ta fram underlag till en kommande nationell strategi avseende psykisk ohälsa och suicidprevention. Moderaterna välkomnar detta uppdrag och vill understryka vikten av att fullfölja intentionen att ta fram och genomföra en ny nationell strategi avseende psykisk hälsa och suicidprevention.

Moderaterna föreslår att denna nya strategi bör bli en viktig del av en samlad nationell hälsofrämjande strategi. Detta då vi menar att det behövs ett holistiskt synsätt på psykisk hälsa och psykisk ohälsa och att strategin inom området därför kan förstärkas av att bli en del av en större helhet. Fysisk och psykisk hälsa hänger samman och det

¹⁸ Försäkringskassans statistik över antalet sjukfall åren 1998–2017 samt Statens beredning för medicinsk och social utvärdering.

finns exempelvis ett mycket starkt vetenskapligt stöd för att fysisk aktivitet leder till bättre psykisk hälsa.

Det är svårt att rekrytera erfarna psykiatriker till psykiatrin och bristen på medarbetare förväntas fortsätta att öka. Systemen för kvalitetsutveckling är otillräckliga och samarbetet mellan psykiatrin och övrig vård brister. Det finns fortfarande oklarheter om vem som bär ansvaret för att stödja och hjälpa barn och unga med psykisk ohälsa. Uppföljning saknas och skillnaderna vad gäller kvalitet och tillgänglighet varierar i olika delar av landet.

Bland annat därför behövs en nationell strategi för att stärka psykiatrin och minska den psykiska ohälsan. Den nationella strategin ska bland annat innehålla följande delar och inriktning:

Den ska stödja hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser och ta fram metodik och struktur i syfte att förbättra förutsättningarna för mer samarbete mellan psykiatrin och den övriga somatiska vården, skolhälsovården, missbruksvården och socialtjänsten.

Därtill måste det medicinska ledningsansvaret inom psykiatrin återupprättas. Det krävs en starkt kontinuitet inom psykiatrin. De flesta patienter upplever ökad trygghet och kvalitet om det finns en regelbundenhet i vem man som patient får träffa inom psykiatrin. En nationell strategi ska också bidra till att strukturerat stimulera och bidra till ökat samarbete mellan psykiatrin och ideella sektorer såsom idrottsföreningar och kultursektorn.

Moderaterna föreslår att utvidga dödsfallsutredningarna enligt lex Bobby till att också omfatta barn och unga som tar sitt eget liv. Detta kan vara en möjlig metod för att söka dessa svar på ett mer systematiskt sätt. Barnombudsmannens förslag om att utvidga dödsfallsutredningarna enligt lex Bobby så att de också omfattar barn som tar sitt eget liv bör utredas. Detta i syfte att identifiera och därmed i förlängningen kunna åtgärda brister i samhällets skyddsnät. Genom en ökad kunskap om orsakerna bakom självmord skapas förutsättningar för en utvecklad och mer verkningsfull suicidprevention. Det är angeläget att söka svar på varför ungdomar i ökad utsträckning begår självmord när självmorden i äldre åldersgrupper ligger tämligen konstant.

Korta väntetiderna till bup – barn och unga med psykisk ohälsa ska snabbt få stöd och hjälp

Moderaterna föreslår ett återinförande av den förstärkta vårdgarantin för barn och unga med psykisk ohälsa. Åtgärder krävs i flera delar av vårdkedjan. Tillgängligheten måste bli bättre både vad gäller första linjens insatser och inom barn- och ungdomspsykiatrin (bup). Första linjens insatser kan ske inom ramen för till exempel en vårdcentral och rikta sig främst till barn och unga som har symptom på psykisk ohälsa och riskerar att drabbas av allvarligare besvär eller psykisk sjukdom, medan bup erbjuder specialiserad vård. Båda formerna av vård är avgörande för att barn och unga som mår dåligt ska få den hjälp de behöver. Moderaterna föreslår vidare att delar av kömiljarderna kopplas till den lagstadgade vårdgarantin riktad till barn- och ungdomspsykiatrin i syfte att korta köerna.

Prioritera ökade insatser i syfte att öka tryggheten hos placerade barn och unga

Skolpsykologer bör ges bättre förutsättningar att kunna arbeta mer förebyggande och långsiktigt hälsofrämjande. I nuläget tvingas många skolpsykologer i praktiken oftast arbeta merparten av arbetstiden kortsiktigt med utredningar. Detta arbete är naturligtvis viktigt och nödvändigt, men skolpsykologer behöver också kunna arbeta mycket mer förebyggande till exempel med placerade barn och unga.

En grupp barn och unga med särskilt dålig psykisk hälsa är nämligen placerade barn och unga. Socialstyrelsen har bland annat rapporterat att 71 procent av barnen på de särskilda ungdomshemmen har minst en psykiatrisk diagnos.¹⁹ Andra varningssignaler om utbredd psykisk ohälsa hos placerade barn och unga är kraftigt förhöjd förskrivning av psykofarmaka till gruppen liksom överrepresentation av såväl självska debeteende som självmordsförsök.

Enligt Socialstyrelsen är dödligheten nära fem gånger högre hos barn och unga som varit placerade jämfört med andra barn och unga.²⁰ Mot denna bakgrund torde det vara uppenbart att det krävs riktade insatser för att förbättra den psykiska hälsan hos denna grupp. Placerade barn och unga behöver få bättre tillgång till hälso- och sjukvård. Centralt är också att öka tryggheten för placerade barn och unga.

Moderaterna föreslår att ökade insatser i syfte att öka tryggheten hos placerade barn och unga prioriteras på ett metodiskt och långsiktigt sätt. Regeringen bör ge i uppdrag att ta fram en plan som syftar till att skapa förutsättningar för skolpsykologer att kunna arbeta mer förebyggande och långsiktigt hälsofrämjande på ett metodiskt och strukturerat sätt med placerade barn och unga. Vi anser att elevhälsan är ett område som behöver utvecklas och förstärkas med fler professioner. Fysioterapeuter och skolpsykologer skulle enligt vår mening kunna bidra till att förbättra elevhälsans kvalitet och förebyggande roll.

Se över tillgången till skolsköterska, skolkurator och skolpsykolog – ge förutsättningar att kunna arbeta mer förebyggande

Moderaterna anser att en översyn av skollagen bör genomföras för att elever ska få bättre tillgång elevhälsan, inklusive skolkurator. En fungerande elevhälsa kan inte ersätta primärvården eller barn- och ungdomspsykiatri, men den utgör ett viktigt komplement. Det kan barn och unga vända sig när de mår dåligt men kanske inte har behov av insatser från en specialist eller husläkare. Dessutom är tröskeln ofta lägre än till vårdcentralen för just gruppen barn och unga. Elevhälsan har också en central roll för att uppmärksamma barn med neuropsykiatriska sjukdomar som är i behov av extra stöd och resurser.

Enligt den nya skollagen från 2010 ska alla elever ha tillgång till bland annat skolsköterska och skolkurator. Alla barn har dessutom rätt till ett visst antal hälsobesök under sin skolgång. Det är en god utgångspunkt. Lagen anger dock inte i vilken utsträckning denna personal ska finnas tillgänglig. Det innebär stora variationer både mellan skolor och mellan kommuner, vilket i sin tur innebär varierande förutsättningar för stöd till barn som behöver det.

Mellan en fjärdedel och en tredjedel av alla placerade barn i familjehem har minst en psykiatrisk diagnos. När det gäller flickor som är placerade i HVB-hem är det minst

¹⁹ Socialstyrelsen, Individ- och familjeomsorg, lägesrapporter 2018, 2019 samt 2020.

²⁰ Ibid.

hälften som har minst en psykiatrisk diagnos, och motsvarande tal för placerade pojkar i HVB-hem är att uppemot en tredjedel har minst en psykiatrisk diagnos.²¹

Stärkt uppföljning, utvärdering och tillsyn av barn- och ungdomspsykiatri

Moderaterna föreslår att uppföljning, utvärdering och tillsyn av psykiatri ska stärkas. Regeringen bör därför ge Socialstyrelsen och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys i uppdrag att följa upp och analysera psykiatriens kvalitet och väntetider. Särskilt fokus bör riktas mot just barn- och ungdomspsykiatri (bup). Med avstamp i den analysen kan det kontinuerliga förbättringsarbetet inom bup stärkas ytterligare.

Varje barn som varit utsatt för brott ska erbjudas stöd

Varje barn som varit utsatt för brott ska erbjudas stöd och hjälp. Sällan känner sig barn och unga så ensamma och oroliga som när de utsatts för brott av olika slag. Det kan handla om alltifrån hot om våld till våld, grovt våld, rån, sexuella trakasserier eller sexuella övergrepp.

Ungdomars brottsbelastning beror på en rad samspelande orsaker. De som begår brott umgås i regel med andra unga som också begår brott och där skolk och droger ofta ingår i livsstilen. Föräldrarnas kunskap om vad som pågår är i många fall liten. Mot den bakgrunden behövs effektiva brottsförebyggande åtgärder, där samhället tidigt och tydligt markerar mot brott. Ju tidigare samhället reagerar, desto större är möjligheten att bryta utvecklingen.

De senaste årens utveckling i utanförskapsområdena har skapat en grogrund för gäng och organiserad brottslighet att växa sig allt starkare. Inte sällan dras unga personer in i de kriminella gängen. Ungdomsbrottsligheten har till del ändrat karaktär. Detta drabbar extra tydligt särskilt socialt utsatta barn.

Polisen har också konstaterat att det behövs nya lösningar för de unga lagöverträdare som ställer sig helt utanför samhällets spelregler, till exempel genom dödligt våld och grova brott i gängmiljöer. Följdverkningarna för denna grupp är idag för små och betydelselösa. Statens åtgärder har mycket låg verkansgrad.

När unga begår brott måste samhällets reaktion ske snabbt och effektivt för att ungdomen ska få en chans till rehabilitering. Särskilt viktigt är också att alla barn och unga som varit utsatta för brott snabbt ges stöd och hjälp. Detta ska ske metodiskt och strukturerat.

Ta fram en nationell handlingsplan gällande stöd till brottsutsatta barn

Vi anser att Stiftelsen Allmänna Barnhusets modell avseende stöd och behandling för barn som utsatts för våld eller övergrepp tjänar som ett gott exempel och ram för hur detta arbete skulle kunna formas och organiseras. Stiftelsen Allmänna Barnhusets modell bygger på ett barnhus där barn utreds vid misstanke om våld eller övergrepp och erbjuds stöd och behandling.²²

²¹ Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

²² Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Stöd och behandling för barn som utsatts för våld och sexuella övergrepp – projektrapport och förslag till en modell (2019).

Utvecklingen av barnahus har skett snabbt. Förra året fanns det 31 barnahus på plats och 222 av Sveriges kommuner är knutna till något av dessa barnahus.²³ Kvaliteten avseende dessa 31 barnahus varierar emellertid stort, inte minst när det gäller tillgången till stöd och rehabilitering för de utsatta barnen och deras familjer.²⁴ Det är bland annat därför viktigt att det tas fram en nationell handlingsplan som kan säkerställa att alla brottsutsatta barn kan ges stöd och hjälp på ett strukturerat, långsiktigt och metodiskt sätt.

Moderaterna föreslår att det tas fram och genomförs en nationell handlingsplan avseende att motverka hot om våld, våld och övergrepp mot barn och unga. Det krävs ett nationellt ansvarstagande, styrning och samordning av samarbete mellan socialtjänst, polis, skola, psykiatri, vården och ideella sektorn gällande stöd och behandling för barn som utsatts för hot om våld, våld eller övergrepp.

Stärk våldsutsatta barns tillgång till rehabilitering

Moderaterna föreslår att regeringen ska ge i uppdrag att ta fram en plan i syfte att våldsutsatta barn ska ges tillgång till den rehabilitering som krävs för att återfå förmågan att leva ett normalt liv, vilken fått sig en knäck av det våld och övergrepp som dessa barn utsatts för.

Se över möjligheterna till sekretessbrytande informationsutbyte mellan polis och socialtjänst

År 2013 infördes en ny sekretessbrytande bestämmelse som innebär att en uppgift som rör en enskild person som inte fyllt 21 år i vissa fall ska kunna lämnas från socialtjänsten till polisen. Det finns dock indikationer på att bestämmelser om sekretess fortfarande förhindrar att nödvändig information delas mellan socialtjänsten och polisen. Det är inte hållbart. Möjligheterna till sekretessbrytande informationsutbyte mellan polis och socialtjänst behöver säkerställas.

Moderaterna föreslår att förutsättningar och möjligheter ses över i syfte att säkerställa att polis och socialtjänst har möjlighet att dela nödvändig information om unga lagöverträdare för att effektivare kunna förhindra ungdomsbrottslighet. Ett välfungerande samarbete mellan socialtjänsten och polisen är grundläggande för att kunna förhindra ungdomsbrottslighet.

Prioritera fler effektiva sociala insatsgrupper

Moderaterna föreslår att regeringen prioriterar fler effektiva sociala insatsgrupper där samarbete och samverkan sker mellan socialtjänst, skola och polis för att på individnivå förmå unga att sluta begå brott. Målgruppen för insatsgrupperna är barn och unga med allvarlig risk för fortsatt kriminalitet, och dessa kan vara ett av många verktyg i det brottsförebyggande arbetet. Moderaterna vill se fler sociala insatsgrupper och samtidigt att regeringen säkerställer att arbetsformen kontinuerligt ses över och förbättras enligt återkoppling om de analyser och studier som gjorts.

²³ Ibid.

²⁴ Inuti ett Barnahus – en kvalitetsgranskning av 23 verksamheter. Rädda Barnen, samt Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Det fjärde rummet – en modell för stöd och behandling för barn som utsatts för våld och övergrepp.

Orossamtal är ytterligare en modell som visat sig användbar. I syfte att förebygga missbruk och kriminalitet genomför fältpersonal från socialtjänsten samtal med föräldrar vars barn och ungdomar upplevs glida iväg eller vistas mycket i fel sammanhang. Samtalen dokumenteras inte i socialtjänstens arkiv men har visat sig ha god förebyggande effekt.

Genomför Islandsmodellen i hela landet

Socialutskottet fick i betänkande 2020/21:SoU24 ett tillkännagivande gällande en samarbetsmodell vid våldshändelser som kallas ”Islandsprojektet” eller ”Islandsmodellen”. Det ska inte förväxlas med den ”Islandsmodell” som Island använt för att minska de isländska ungdomarnas alkohol- och drogkonsumtion. Den modell vi avser i denna motion handlar om arbetet mot våld i nära relationer och är en samarbetsmodell mellan olika myndigheter och aktörer där barnperspektivet varit i fokus. Yrkandet kom ursprungligen från en moderat kommittémotion i justitieutskottet.

Islandsprojektet har haft sitt fokus riktat mot att kunna hjälpa barn och deras närstående vid akuta våldshändelser i familjerna. Modellen innebär ett nära samarbete mellan polis, socialtjänst, socialjour, åklagare och hälso- och sjukvård. Förbättrade överlämningar, snabb handläggning och uppföljning med hög kvalitet och uppföljning på operativ nivå utifrån ett barnrättsperspektiv står i fokus. Det innebär i regel nya rutiner för operativ samverkan mellan socialtjänst/socialjour och polis. Till exempel kontaktas socialjouren av polisen redan vid en akut våldshändelse där barn är inblandade och kan således snabbare vidta rätt åtgärder.

Barn som bevittnat eller utsatts för våld faller alltför ofta mellan stolarna. Genom denna arbetsmodell fångas de lättare upp, blir synliggjorda och får skydd, stöd och hjälp. Det handlar ofta om allvarliga och grova våldsbrott med enormt stora konsekvenser för de som utsätts. Alltför ofta drabbar det barn.

Göteborgs stad har i sitt arbete mot våld i nära relationer först arbetat med ett utvecklings- och samverkansprojekt mellan polis, socialjour, socialtjänst, åklagare och hälso- och sjukvård där det operativa arbetet bedrevs 2017–2019. Det har riktats till våldsutsatta barn och vuxna, barn som bevittnat/upplevt våld samt våldsutövare. Arbetet var initialt utformat som ett projekt i ett par stadsdelar i Göteborg som därefter utvärderats och nu ska implementeras i hela staden. Polismyndigheten Väst och samtliga socialförvaltningar i Göteborgs stad har fattat beslut om detta. Implementeringen sker stegvis inom stadens stadsdelsområden och första uppstarten skedde i stadsdelsområdet sydväst i Göteborg den 15 maj 2021.

Även i Stockholm påbörjas nu ett projekt för att utveckla samarbetet mellan staden och polisen. Projektet införs initialt som ett pilotprojekt i Skärholmen och Farsta under ett år och kommer att utvärderas löpande. Formellt startade detta projekt den 1 april 2021.

Att pilotprojekt inleds är ett viktigt sätt att utveckla arbets- och samarbetsformer. Det är dock viktigt att dessa sprids och kommer hela landet till del så att barn som bevittnar eller utsätts för våld kan få snabbare och mer adekvat hjälp. Erfarenheterna visar att det inte bara ger brottsoffer ett bättre och snabbare skydd och stöd utan också att möjligheterna att lagföra de individer som utövar våld stärks.

Resultatet och utvärderingen från projekttiden i Göteborg är att de olika deltagande enheterna uttrycker en stor enighet om att samarbetsmodellen fungerar och stärker kopplingar och överlämningar mellan berörda verksamheter. Viktigt är inte minst att

man tydligt kan se att samverkansmodellen bidragit till att socialjouren i större omfattning har kunnat medverka och ingripa vid akuta fall tillsammans med polis, vilket har effektiviserat arbetet vid akuta våldshändelser i familjer med barn.

Utvärderingen visar att man då fångar upp barnen i större grad än tidigare, vilket har bidragit till att barn tidigt synliggjorts, fått information, varit delaktiga och fått skydd, stöd, behandling och akut risk- och skyddsbedömning. Dessutom har socialtjänsten fått en tydligare och mer utförlig dokumentation från socialjouren vid överlämningar.

Polisen har i sin tur kunnat utveckla en mer grundlig dokumentation, vilket har lett till att åklagaren får ett mer kvalitativt underlag och har större möjligheter att väcka åtal. Våldsutövare har i större utsträckning frihetsberövats men även i större omfattning. Genom Islandsprojektet har socialjouren i större omfattning kunnat medverka på operativ nivå vid akuta våldshändelser i familjer med barn utifrån ett barnrättsperspektiv.

Moderaterna föreslår att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att i samarbete med Sveriges Kommuner och Regioner, samt kommuner så som Göteborgs stad, ta fram underlag, analyser och förslag till konkreta åtgärder som kan leda till att Islandsmodellen genomförs i hela landet.

Möjliggör fler snabba åtgärder gällande unga lagöverträdare – i syfte att bryta ett kriminellt beteende

Moderaterna vill att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att undersöka hur lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) tillämpas och ta fram allmänna råd i syfte att lagen ska få ett mer effektivt genomslag. Därtill i syfte att möjliggöra fler snabba åtgärder avseende unga lagöverträdare i syfte att lyckas bryta ett kriminellt beteende. Fler ungdomar i riskzonen måste kunna få hjälp. Det bör vidare skapas möjlighet, inom ramen för en pågående brottmålsprocess, att förordna om exempelvis övervakning med fotboja under den tid som förundersökning pågår. Syftet ska vara att snabbt bryta ett kriminellt beteende.

Unga som kommit förhållandevis långt in i ett kriminellt beteende eller befinner sig i en miljö där grova brott begås, bör i större utsträckning bli föremål för omedelbara omhändertaganden enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Sådana omhändertaganden bör till exempel ske oftare då utredningsläget inte är klart i samband med att en ung person grips av polis. Moderaterna vill skapa bättre förutsättningar för detta. Vård enligt LVU bör även tillämpas oftare när ungdomar är i riskzonen för att hamna i kriminalitet.

För över ansvaret för ungdomar som begår grova brott från socialtjänsten till särskild enhet inom Kriminalvården

Moderaterna föreslår att en ny enhet för unga inrättas hos Kriminalvården. Enheten ska hantera barn och unga under 18 år som begått allvarliga våldsbrott eller andra grova brott, till exempel innehaft vapen eller sålt narkotika. Det handlar alltså om att göra riktade insatser och avsätta särskild kompetens för ungdomar som kommit förhållandevis långt in i ett kriminellt beteende eller redan befinner sig i en miljö och i ett umgänge där grova brott begås.

Den nya enheten hos Kriminalvården ska bland annat ansvara för vissa ungdomspåföljder – till exempel ungdomsvård och ungdomstjänst, men även de kommande nya påföljderna ungdomstillsyn och ungdomsövervakning – då den dömde

ungdomen begått allvarliga brott, återfallit i brott eller begått brotten som ett led i en brottslighet som utövas i organiserad form.

Den nya enheten hos Kriminalvården ska också kunna involveras för behandlingsinsatser som beslutats med stöd av 3 § LVU för denna grupp av barn och ungdomar. Vård enligt 3 § LVU ska beslutas när den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende. För barn och ungdomar som begått mindre allvarliga brott eller riskerar att hamna i sammanhang där sådana brott begås ska socialtjänsten fortfarande ansvara för både straffrättsliga påföljder och vård enligt sociallagstiftningen.

Socialtjänstens insatser räcker inte till för de ungdomar som ställer sig helt utanför samhällets spelregler. Det gäller bland annat de ungdomar som begår grova brott i gängmiljöer. Denna grupp bör bli statens snarare än kommunernas ansvar. Grovt kriminella unga bör i högre grad bemötas med de rehabiliteringsåtgärder som används för kriminella generellt. Syftet är inte främst att straffa utan att använda åtgärder som har bättre förutsättningar att lyckas än traditionell socialtjänst. Det innebär också att socialtjänsten i utsatta områden avlastas en tids- och resurskrävande grupp och får bättre möjligheter att fokusera på barn och ungdomar som befinner sig i riskzonen för att hamna i kriminalitet eller i andra sociala problem.

Möjliggör fler omhändertaganden av unga lagöverträdare – åtgärderna ska i större utsträckning bygga på övervakning och kontroll

Moderaterna föreslår att åtgärder sätts in som möjliggör för fler omhändertaganden av unga lagföretträdare. Ungdomar som återfaller i grov brottslighet eller på annat sätt ger uttryck för ett hänsynslöst beteende måste kunna hållas borta från gatorna under den tid de bedöms som samhällsfarliga – både för sin egen och för andras skull. Det innebär inte att målet inte förblir rehabilitering eller att de inte ska kunna få stöd. Men när det gäller de ungdomar som begått grova brott – och särskilt de som återfallit i grov kriminalitet – bör även den samhällsfara som ungdomen faktiskt utgör beaktas i större utsträckning än vad den gör idag.

Även dessa ungdomar ska få stöd och hjälp, men myndigheternas insatser bör i högre grad syfta till att unga lagöverträdare faktiskt förhindras från att begå nya brott. Konkret handlar det om ett större fokus på inlåsning, övervakning och kontroll. Vi bedömer att de lagliga förutsättningarna i huvudsak redan finns men att en effektivare tillämpning behövs. Det kan bland annat åstadkommas genom att staten, via Kriminalvården, tar över ansvaret för ungdomar som begår grova brott.

Prioritera snabbare och mer rättssäker handläggning av ungdomsmål

Moderaterna föreslår att särskilda ungdomsdomstolar bör inrättas för att döma i mål som rör lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och i mål där barn och unga under 18 år är åtalade för brott. Domstolens handläggning ska vara snabb och personalen ha hög och relevant kompetens. Den ungdom som begår ett brott ska snabbt ta del av samhällets tydliga reaktion.

Ökat nationellt ansvarstagande – styr med kvalitetsuppföljning och nationella riktlinjer

Det är nödvändigt att utöka det nationella ansvarstagandet och ledarskapet i syfte att förbättra kvaliteten inom socialtjänsten. Kvalitet inom socialtjänstens olika verksamheter låter sig dock inte beskrivas och utvärderas av ett enstaka krav eller enbart en kvalitetsindikator.

Det finns goda möjligheter att stärka kvaliteten med nationell styrning, uppföljning och återkoppling. Därför föreslår Moderaterna att ett begränsat antal nationella kvalitetskrav tas fram i syfte att kunna spegla och ge en samlad bedömning av socialtjänstens kvalitet, rättssäkerhet och resultat.

Uppföljning, analys och återkoppling ska ha ett tydligt valt perspektiv utifrån patienten och brukaren, därtill personalen. Det ska vara en granskning och analys av helheten, inte detaljkontroller. I de delar där det är möjligt ska resultat och information redovisas så snart som möjligt till allmänheten.

Arbeta systematiskt med nationella riktlinjer, granskning, uppföljning, utvärdering och återkoppling

Moderaterna anser att processen vid genomförandet av barn- och familjeutredningar måste utvecklas och förbättras. Idag är det så att samma part – socialtjänsten – skriver fram en rad villkor och fattar beslut samtidigt som socialtjänsten även är den som följer upp och bedömer utfallen av fattade beslut. Detta bidrar till att minska legitimiteten i systemet. Det är inte rimligt och hållbart. Det är vår uppfattning att det behövs en granskningsmyndighet som regelbundet har fokus på att utvärdera och granska kvaliteten och rättssäkerheten på socialutredningar. Ett viktigt fokus ska vara att barn- och familjeutredningar uppfyller kraven på objektivitet och tillförlitlighet.

Det är vår uppfattning att många utredningar idag har betydande brister som medför att de inte kan anses uppfylla kraven på att vara rättssäkra, sakliga och tillförlitliga. Vi förstår att detta är allvarlig kritik. Samtidigt är det till exempel djupt oroande att föräldrar som dömts för våldsbrott inom familjen tilldelas vårdnad för barn utan att det genomförts en dokumenterad riskbedömning.²⁵ Det krävs slutligen att systematisk återkoppling sker så att alla som arbetar med barn- och familjeutredningar kan få dokumenterad uppföljning av sitt arbete i syfte att öka graden av objektivitet och tillförlitlighet.

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att ta fram nationella riktlinjer avseende vilka krav som ska ställas på hur socialtjänsten genomför en barn- och familjeutredning. Det handlar till exempel om att systematiskt arbeta med så kallad klargjord verklighetsuppfattning, samt begreppsutredning att kunna reda ut vad som menas och avses med till exempel fysisk barnmisshandel eller med begreppet påtaglig risk för barnets hälsa eller utveckling. Det får inte vara så att olika socialförvaltningar i landet gör olika tolkningar och fattar beslut kring ärenden som är i stort sett identiska och som speglar olika värderingar av lagstiftningen.

²⁵ Sveriges Radio, Ekot, 2020-08-24, granskning av 144 vårdnadstvister år 2019, uppgifter om våld eller andra risker i 133 av 144 granskade fall utan att domstolarna genomfört en dokumenterad riskbedömning.

Ta fram nationella kvalitetskrav och genomför kvalitetskontrakt

Moderaterna föreslår att nationella kvalitetskrav ska införas för att säkerställa socialtjänstens kvalitet och resultat så att alla får det stöd som de har rätt till.

Uppföljning och analys ska ha ett tydligt barn- och äldreperspektiv. Det handlar om en helhetsgranskning, inte detaljkontroller. I delar där det är möjligt ska resultaten och informationen redovisas.

Regeringen bör också följa upp hur befintliga metoder och verktyg, så som lex Sarah-anmälningar, för uppföljning och systematisk kvalitetsutveckling fungerar och vid behov vidta åtgärder. Lex Sarah-anmälningar är ett viktigt redskap i det systematiska kvalitetsarbetet inom socialtjänsten och syftar till att missförhållanden ska åtgärdas och att liknande missförhållanden ska kunna förebyggas och undvikas.

Moderaterna föreslår att en utförare som inte når upp till kvalitetskraven ska åläggas ett kvalitetskontrakt. Kvalitetskontraktet tecknas mellan huvudmän och Socialstyrelsen avseende den utförare eller enhet som inte når de fastställda kvalitetskraven i det fallet huvudmannen är en kommun. Fristående aktörer ska teckna kvalitetskontrakt med berörd kommun.

Att inte nå upp till kraven innebär att verksamheten bedömts hålla otillräcklig eller undermålig kvalitet. Kvalitetskontrakten ska innehålla krav på åtgärder som forskning och beprövad erfarenhet har visat kan möta de ställda nationella kvalitetskraven. Finansieringen av dessa nödvändiga åtgärder ska delas mellan stat och berörd huvudman.

Kvalitetskontrakt gäller både offentliga och fristående huvudmän. Kontrakten avser att skydda brukare från bristande verksamheter. När en verksamhet brister men bristerna går att åtgärda utan risk för brukares hälsa ska kvalitetskontrakt tecknas. Åtgärdas inte bristerna inträder sanktioner enligt dagens lagstiftning. Nya sanktioner kan bli aktuella för att säkerställa att brister åtgärdas.

Det är viktigt att förbättra kvaliteten inom hela socialtjänsten. Kvalitet inom socialtjänstens verksamheter låter sig inte utvärderas av ett enstaka krav eller enbart en indikator. Därför föreslås att ett begränsat antal nationella kvalitetskrav för socialtjänstens verksamheter fastställs, som ska spegla en samlad bedömning av socialtjänstens kvalitet.

Det ska inte spela någon roll för kvalitet och rättssäkerhet vilken socialtjänst som ger stöd till den som är i behov av hjälp. Så ser det dock inte ut idag. För att säkerställa att alla oavsett bostadsort ges bästa möjliga socialtjänst vill vi införa kvalitetskontrakt i socialtjänsten. Kvalitetskontrakt ska gälla socialtjänstens alla verksamheter, oavsett utförare och driftsform.

Stärkt uppföljning och tillsyn av socialtjänsten

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att se över möjligheterna att utveckla tillsynen av socialtjänstens verksamheter och införa tydliga sanktioner i flera steg vid upprepade brister gällande exempelvis kvalitet och tillgänglighet. Att inte fullfölja sitt uppdrag måste få tydliga påföljder.

Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) är ett viktigt led i ett långsiktigt arbete för att skärpa tillsyn och tillståndsgivning inom hälso- och sjukvård, socialtjänst samt verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Ambitionen är att det ska vara enkelt att kunna framföra sina klagomål gällande upplevd bristande

kvalitet. Patientens och brukarens behov ska sättas allra främst. Patientnöjdhet ska regelbundet följas upp och återkoppling ske till verksamheterna.

Moderaterna föreslår att arbetet med att utveckla tillsyn och uppföljning inom socialtjänsten bör ske kontinuerligt. Vi anser att de fristående alternativa verksamheter som finns via förstärkt familjehemsvård endast ska få bedrivas om de erhållit tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg. Därtill ska konsulter som har till uppgift att ta fram fler boendeplatser inom familjehemsvård omfattas av den generella tillståndsplikten. Därutöver bör stärkt tillsyn av socialtjänsten och genomförande av tydliga följdåtgärder ske vid upprepade försummelser och allvarliga brister.

Säkerställ kvalitet och säkerhet gällande HVB-hem och stödboende

Moderaterna föreslår att det genomförs en översyn i syfte att säkerställa att alla utförare, oavsett driftsform, ska ha ett tillstånd för att få bedriva stödboende. Det behövs ett system med tillståndsplikt. Det ska ställas likvärdiga krav på alla utförare som bedriver stödboende oavsett driftsform. Idag kan mer eller mindre vem som helst starta ett stödboende och driva verksamhet som inte ger det stöd utsatta människor är i behov av. Det är inte rimligt och definitivt inte hållbart i längden.

Moderaterna vill se över möjligheterna och förutsättningarna att införa skarpare sanktioner i flera steg vid misskötsel av stödboende. Det finns för närvarande betydande brister i kvalitet och säkerhet gällande såväl vissa HVB-hem och stödboenden som familjehem. Det behövs mer ordning och reda gällande de olika placeringsformerna för barn och unga. Det ska finnas en generell tillståndsplikt för alla utförare av stödboende inom alla ålderskategorier.

Förbättra mindre kommuners möjligheter att genomföra svåra och känsliga barnutredningar

Att utföra svåra och känsliga utredningar avseende placerade barn och unga och deras familjer kräver såväl kompetens som erfarenhet. I många mindre kommuner saknas detta, men det är även ett problem i större kommuner. Det kan till exempel bero på att socialtjänsten är hårt ansträngd till följd av kärv ekonomi i kommunen och att omsättningen av medarbetare är hög. Det leder till att utredningarna brister i kvalitet och rättssäkerhet. Ytterst drabbar det barnet ifråga.

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att göra en bred översyn av mindre kommuners möjligheter att genomföra svåra och känsliga barnutredningar, detta i syfte att förbättra möjligheter till mer systematiskt samarbete och samordning mellan kommuner för att säkerställa att utredningar om barn och unga håller hög kvalitet och god rättssäkerhet.

Moderaterna har tidigare fört fram förslag om specialistsocionomer för barn och unga. Ärenden som rör denna grupp kan vara väldigt påfrestande och komplicerade. För att säkerställa en rättssäker och trygg hantering av dessa ärenden krävs regelbunden metodisk fortbildning av landets socialsekreterare. Det har efterfrågats av såväl arbetsgivare som anställda inom socialtjänsten. I väntan på att förslag i denna riktning kan bli verklighet, behövs bättre förutsättningar för kommuner att samarbeta gällande svåra och känsliga utredningar som involverar barn. Det kan till exempel handla om regelbundet erfarenhetsutbyte, vidareutbildning och mentorskap.

Särskild avgift vid oskäliga väntetider

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att reformera bestämmelserna om särskild avgift vid oskäliga väntetider. Det är inte bara inom hälso- och sjukvården som långa väntetider är ett problem. Även i socialtjänsten är långa väntetider ett bekymmer vilket först och främst drabbar enskilda i behov av sociala insatser men som också kan medföra ökade kostnader för kommunerna.

För att stävja problemet med långa väntetider inom socialtjänsten kan kommunerna nämligen tvingas betala särskilt avgift vid oskäliga väntetider. Under år 2018 fick omkring 90 kommuner betala denna särskilda avgift till en sammanlagd kostnad om drygt 40 miljoner kronor.

Moderaterna anser att den särskilda avgiften är ett viktigt redskap för att öka efterlevnaden av gällande lagstiftning. Det är naturligtvis oerhört viktigt att personer får sina beviljade insatser, och det inom rimlig tid. Samtidigt ser vi ett behov av att reformera bestämmelserna, dels i syfte att minska risken att avgifterna leder till oönskade effekter, dels i syfte att skapa ett mer rättvist system för kommunerna.

För att göra systemet mer rättvist bör sättet som avgifternas storlek fastställs på reformeras. Idag fastställs avgiften utifrån den insats som inte verkställs. Det bör fortsatt vara utgångspunkten, samtidigt som vi anser att även kommunens storlek måste tas i beaktande.

Det är inte rimligt att en kommun med bara några tusen invånare och en storstads-kommun med flera hundratusen invånare ska betala samma avgift. Systemet med särskild avgift vid oskäliga väntetider behöver därför reformeras så att avgifternas storlek står i proportion till både den insats som inte verkställs och berörd kommuns storlek.

Ta fram och genomför en nationell handlingsplan för socialtjänsten

Det krävs att det tas fram och genomförs en nationell handlingsplan för socialtjänsten. Detta för att kunna möta socialtjänstens omfattande problem och utmaningar. Det behövs konkreta reformer som genomförs på ett skyndsamt sätt. Socialtjänsten behöver en nystart. Den samlade socialtjänsten ska vara av hög kvalitet och utföra utredningar på ett sätt som uppfyller vetenskaplig objektivitet och opartiskhet. Barnens bästa ska säkerställas. Socialtjänstlagen behöver reformeras. Landets socialsekreterare behöver bli sedda och lyssnade till. En nationell handlingsplan för socialtjänsten behöver bland annat innehålla nedanstående inriktning och prioriteringar.

Stärk socialtjänstens medarbetare – genom handledarstöd och introduktionsutbildningar

Ungefär en av tre socialsekreterare är ny i yrket. Därtill har sju av tio chefer som arbetar inom socialtjänsten mindre än tre års erfarenhet. Det medför bland annat att unga nyutexaminerade socialsekreterare får ta ett alltför stort ansvar redan från början. Ofta är det nämligen oerfarna och nyutexaminerade socionomer som får ta hand om de allra svåraste fallen, såsom beslut om tvångsvård och omedelbart omhändertagande av barn och unga. Detta är inte en hållbar utveckling.

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att ta fram material som kan utgöra en grund för ett metodiskt handledarstöd och strukturerade introduktions-

utbildningar för socialtjänstens medarbetare. Detta är särskilt viktigt för dem som ska arbeta med barn- och familjeärenden. Varje år är det nödvändigt av olika skäl att placera barn och unga i boende på annat håll än i det egna hemmet. Det ställer särskilt höga krav på kunskap och rättssäkerhet i socialtjänstens agerande och myndighetsutövning.

Ta fram och genomför tydliga rutiner och riktlinjer avseende handläggning av ärenden

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att ta fram tydliga riktlinjer och rutiner avseende handläggning av svåra och tunga ärenden rörande till exempel barn- och familjeutredningar. För närvarande finns det stora och i många fall orimliga skillnader mellan olika kommuners sätt att arbeta avseende bland annat barn- och familjeutredningar. Det handlar till exempel om att barnsamtal ska vara regel att genomföra i samband med förhandsbedömningar rörande barn- och familjeutredningar. Och dessa barnsamtal ska hållas utan föräldrar närvarande där det finns anledning att misstänka att dessa missköter sitt föräldraskap. Därtill ska det vara två personer som arbetar med vissa tunga ärenden, dels i avlastningssyfte, dels för att ingen enskild ensam ska kunna avgöra om ärenden ska utredas eller inte. En tydlig riktlinje för hur dessa beslut ska avgöras formellt behöver tas fram.

Genomför skarpa åtgärder i syfte att minska den stora arbetsbelastningen – mät regelbundet arbetsbelastningen

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att ta fram en nationell strategi för att säkra långsiktiga förutsättningar för rekrytering och personalförsörjning inom socialtjänsten. Det finns idag stora svårigheter att långsiktigt säkra kompetens- och personalförsörjningen inom socialtjänsten.

Moderaterna föreslår därutöver att regeringen ger i uppdrag att regelbundet mäta, följa upp och utvärdera arbetsbelastningen och tidsåtgången avseende socialsekreterares arbetstid. Detta i syfte att långsiktigt och hållbart kunna bidra till att öka kvaliteten och samtidigt minska arbetsbelastningen.

En mer digitaliserad socialtjänst kan stödja och avlasta socialtjänstens medarbetare, minska arbetsbelastningen och underlätta för den som söker kontakt med socialtjänsten. Detta gäller inte minst många ungdomar, men också många vuxna som har stor vana vid och gillar att kommunicera via mobiler, datorer och läsplattor. Nya tekniska hjälpmedel kan emellertid aldrig ersätta mänskliga kontakter och möten.

Digitalisering av socialtjänsten är en avgörande strategisk ledningsfråga. Det handlar bland annat om att kunna motverka den stora tidsåtgång som behövs för det administrativa rutinarbete som socialsekreterare tvingas genomföra varje vecka. Administrationen åter upp stora delar av den tid som socialsekreterare med fördel i stället bör ägna åt att möta, samtala med och stödja sina klienter.

Det projekt som genomförs i Helsingborgs stad tillsammans med universitet i Lund i att erbjuda socialtjänstens klienter digital kontakt bör följas av att många fler vågar pröva nya metoder och använda den digitala teknikens möjligheter på ett strukturerat och metodiskt sätt. Socialtjänstens huvudsakliga uppdrag är att hjälpa människor. Digitala mötesformer och arbetssätt kan underlätta detta.

Digitaliseringens virtuella kommunikation kan emellertid aldrig ersätta det mänskliga mötet. Däremot kan exempelvis en ökad digitalisering bland annat leda till att många klienter kan kommunicera med sin socialsekreterare i realtid och själva vara

den som bokar tider, väljer lämpligt digitalt forum och tar del av dokumentation. Den som behöver socialtjänstens hjälp och stöd kan därmed bli mer aktiv i sin egen vård och behandling.

Nya digitala arbetssätt och metoder kräver samtidigt att nya relationer skapas. Det kräver därtill lyhördhet och balans mellan traditionella och nya metoder att arbeta och kommunicera inom socialtjänsten. Digitaliseringen ökar därutöver möjligheterna att mäta uppnådda resultat och lagra omfattande mängder av data vilka kan analyseras och leda till bättre underlag för ytterligare utveckling.

Avvikelse rapporter ska vara norm och tydliga riktlinjer finnas på plats

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att ta fram tydliga riktlinjer kring avvikelserapportering i syfte att säkerställa en god rapportering. Detta som grund för ett strukturerat och kontinuerligt förbättringsarbete inom socialtjänsten. Att rapportera avvikelser bör vara kultur och rutin inom socialtjänsten, men idag brister ofta avvikelserapporteringen. Det riskerar att forma och normera en tystnadskultur som är mycket skadlig för kvalitetsarbetet. Förutom att det behöver tas fram tydliga riktlinjer kring avvikelserapportering krävs det också att socialtjänstens medarbete ges vidareutbildning liksom annat stöd i form av handledarskap och mentorskap för att säkerställa en god avvikelserapportering och i förlängningen ett gott kvalitetsarbete.

Prioritera högriskärenden – det ska finnas tydliga behandlingsåtgärder

Moderaterna vill att regeringen ser över förutsättningar och möjligheter att ta fram underlag och utbildningar som säkerställer socialtjänstens förmåga och kompetens att prioritera högriskärenden och att det i samband med dessa ska finnas upparbetade tydliga behandlingsåtgärder. Det saknas alltför ofta behandlingsåtgärder avseende högriskärenden och känsliga utredningar.

Genomför regelbunden fortbildning – fokus på att kunna genomföra vetenskapligt objektiva och tillförlitliga utredningar

Vetenskaplig utredningsmetodik är nödvändig för att kunna genomföra barn- och familjeutredningar på ett sätt som uppfyller kraven på tillförlitlighet. För att uppfylla kravet på objektivitet i utredningar krävs att dessa genomförs på ett sakligt och opartiskt sätt. Det kräver i sin tur att socialtjänstens personal har tillräcklig utbildning avseende evidensbaserade metoder.

Det finns ett stort behov bland socialtjänstens personal av vidareutbildning avseende samtalsteknik och korrekta metoder att tolka information. Och det handlar inte bara om förmåga att föra samtal och dialog, utan hela processen ska vara lösningsinriktad och regelbunden uppföljning och återkoppling ska ske. Det kräver rätt utbildning, förmåga och erfarenhet.

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att ta fram underlag för regelbunden fortbildning med fokus på att genomföra systematiska, rättssäkra, sakliga och opartiska barn- och familjeutredningar som uppfyller kraven på vetenskaplig objektivitet och tillförlitlighet och rättssäkerhet.

Inrätta nationell ledarskapsutbildning inom socialtjänsten

Moderaterna vill att regeringen ger i uppdrag att se över möjligheterna att inrätta en nationell ledarskapsutbildning avsedd för framtidens ledare inom socialtjänsten. Detta i syfte att ge professionen inom socialtjänsten ett tydligare stöd. Det är vidare viktigt att kommunerna tar sitt arbetsgivaransvar och utvecklar ledarskapsutbildningar, själva eller gemensamt, i samverkan med akademien. Chefer ska kunna ge ett strukturerat mentorskap till oerfarna socialsekreterare. Det gäller inte minst ärenden avseende omhändertagande av barn och unga samt andra komplicerade familjeärenden.

Moderaterna vill att intresseorganisationer och utförare av socialtjänstverksamheter och lämpliga statliga myndigheter tillsammans tar fram förslag på ledarskapsutbildning gällande socialtjänstens verksamheter. Det är viktigt att som arbetsgivare kunna erbjuda kvalificerad ledarutbildning på akademisk nivå.

Ledarskapsutbildningen ska i första hand vara avsedd för ”första linjens” chefer inom socialtjänsten. Vi vill stärka det lokala ledarskapet och stimulera vidareutbildningar och handledarstöd och att socialtjänsten lokalt tar fram mentorskapsprogram. Det behövs mer evidensbaserade metoder inom socialtjänsten.

Ledarskap och mentorskap har avgörande betydelse för socialtjänstens långsiktiga förmåga att bedriva verksamhet av hög kvalitet. En viktig del för att kunna skapa förutsättningar för detta handlar om utbildning och fortbildning för chefer inom alla delar av socialtjänsten. Det finns i dag en nationell kurs avsedd för ledare inom individ- och familjeomsorgen i universitets- och högskoloregi. Det är bra, och sådana exempel på utbildningar bör utvecklas och spridas ytterligare.

Stärk samarbetet mellan socialtjänst, polis, skola, psykiatri och ideell sektor

Det är centralt att analysera och använda de goda exempel som finns gällande ökad samverkan och samarbete mellan mindre kommuner och mellan region och kommun. Regeringen bör också se över relevant lagstiftning och vidta andra åtgärder i syfte att möjliggöra ökat samarbete om myndighetsutövning över kommungränser avseende socialtjänst i allmänhet och den sociala barn- och ungdomsvården i synnerhet.

De ideella insatserna är en stor tillgång för samhället. Det är krafter som inte kan eller ska styras av politiker och myndigheter. De ideella insatserna ska däremot stödjas och uppmuntras. Volontärskapet i Sverige är starkt. Vuxna och unga deltar i trygghetsvandringar på helgnätter, hjälper hemlösa och engagerar sig mot hedersförtryck. Pensionärer tar sig tid för ideellt arbete i anslutning till skolor och fritidsverksamhet.

Moderaterna föreslår att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att gemensamt med representanter för socialtjänst, skola, vård, psykiatri och polis utveckla metoder för mer strukturerat och metodiskt samarbete och samverkan. Socialstyrelsens stöd ska stärka kommunernas möjligheter att hålla en hög professionell kompetens inom socialtjänsten. Stödet bör särskilt inriktas på mindre kommuner som många gånger och av naturliga skäl har svårt att upprätthålla en hög kompetens inom socialtjänstens stora och komplexa uppdrag.

Det finns stora möjligheter att använda sig av varandras kunskap och engagemang. Goda exempel på samarbeten mellan idrottsföreningar eller kulturverksamheter och olika verksamheter inom socialtjänst och skola ska systematiskt sammanställas och spridas. Det kan bland annat handla om att fler socialsekreterare arbetar i yttre tjänst tillsammans med annan fältpersonal, till exempel i mobila team med polis på kvällar och helger.

Stimulera användande av digitala hjälpmedel inom socialtjänsten

För att skapa förutsättningar för bättre samarbete och ett samlat omhändertagande av enskilda behöver det bli möjligt med gemensam dokumentation också över sekretessgränsen mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Detta så att socialtjänst och hälso- och sjukvård vid behov kan få lov att ha direktåtkomst till varandras dokumentation.

Många medborgare har omfattande och komplexa vård- och omsorgsbehov, behov som kräver insatser från såväl hälso- och sjukvården som socialtjänsten. Särskilt gäller detta många äldre som är i behov av exempelvis särskilt boende och hälso- och sjukvårdsinsatser. Detta kräver att lagstiftning ses över i såväl hälso- och sjukvårdslagen som socialtjänstlagen och patientdatalagen. Glädjande nog gjorde en enig riksdag i maj 2020, efter förslag från Moderaterna, ett tillkännagivande till regeringen om att se över lagstiftningen i enlighet med vad vi ovan beskrivit. Det är mycket angeläget att regeringen snarast genomför riksdagens beslut.

Moderaterna föreslår att regeringen tar fram och riksdagen fastslår nationella mål för digitalisering av socialtjänsten i hela landet. Det handlar bland annat om att åstadkomma minskad tidsåtgång för administration, underlätta hanteringen av ärenden, förbättra och utveckla mer avancerade beslutsstöd samt förbättra uppföljningen av resultat.

Moderaterna föreslår därutöver att regeringen skyndsamt ger i uppdrag åt Myndigheten för delaktighet, E-hälsomyndigheten och Socialstyrelsen i samarbete med Sveriges Kommuner och Regioner att gemensamt ta fram en sammanhållen digital struktur som underlättar införandet av digitala tjänster inom socialtjänsten i hela landet. Regeringen ska även tydligt peka ut vilken myndighet som ska vara sammanhållande och ha det yttersta ansvaret ifall det blir svårt att komma överens eller fatta konkreta beslut.

Ta fram och genomför en ny mer vetenskaplig och professionaliserad socionomutbildning

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att ta fram en ny förstärkt socionomutbildning med mer fokus på vetenskaplig utredningsmetodik. Ett särskilt fokus i utbildningen ska vara genomförande av systematiska, rättssäkra, sakliga och opartiska barn- och familjeutredningar som uppfyller kraven på vetenskaplig objektivitet och tillförlitlighet.

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Johan Hultberg (M)

Ulrika Heindorff (M)

Ulrika Jörgensen (M)

John Weinerhall (M)

Noria Manouchi (M)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)

Ann-Britt Åsebol (M)